

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 - 2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Bulantová

**Psychomotorický vývoj dítěte s duálním postižením
ve speciální třídě mateřské školy**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Janková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2012 - 2015

BACHELOR THESIS

Lenka Bulantova

**Psychomotor Development of a Child with a Dual
Disability in a Special Class of Nursery School**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Jana Jankova

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 25. února 2015

Lenka Bulantová.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Jankové za odborný přístup, cenné rady a připomínky, které mi poskytla v průběhu psaní této bakalářské práce. Dále děkuji ředitelce mateřské školy v Pacově Bc. Daně Maděrové za čas, který mi věnovala a odborné konzultace, které mi pomohly při přípravě mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na psychomotorický vývoj šestiletého zrakově a sluchově postiženého chlapce po zařazení do speciální logopedické třídy při běžné mateřské škole. Práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou.

Teoretická část obsahuje základní přehled o psychomotorickém vývoji dítěte předškolního věku, vymezení zrakových postižení, vymezení sluchových postižení, vzdělávání dětí ve speciální logopedické třídě v mateřské škole a individuální plán činnosti.

Praktická část je zaměřena na průzkumné šetření možností speciálně pedagogického působení na zrakově a sluchově postižené dítě a vývoj jeho sociálních vztahů po zařazení do speciální logopedické třídy.

Klíčová slova

Individuální vzdělávací plán, metody práce pedagogů, psychomotorický vývoj, sluchové postižení, sociální vztahy, speciální logopedická třída, spolupráce rodičů, zrakové postižení.

Annotation

This Bachelor Thesis is focused on psychomotor development of a six years old boy with visual and hearing impairment. He has been included to a special speech class in a standart nursery school. The thesis is devided into a theoretical and practical part.

The theoretical part contains basic overview of psychomotor development of preschool child, visual impairment qualification, hearing impaired qualification, children education in a special speech class in a nursary school and an individual development plan.

The practical part is focused on a survey of possibilities of a special pedagogical impact on a child with a visual and hearing impairment and his social relationships development in a special speech class.

Key words

Hearing impairment, individual education plan, parents cooperations, pedagogical work methodes, psychomotor developmment, social relationships, special speech class, visual impairment.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1 PSYCHOMOTORICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	11
1.1 Vývoj dítěte v období věku 3 - 6 let	11
2 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ	14
2.1 Tyflopédie.....	14
2.2 Etiologie.....	15
2.3 Klasifikace zrakových vad.....	15
3 Sluchové postižení	20
3.1 Surdopédie	20
3.2 Etiologie.....	21
3.3 Klasifikace sluchových vad	21
4 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ VE SPECIÁLNÍ LOGOPEDICKÉ TŘÍDĚ	24
4.1 Úkoly logopedické péče ve speciální třídě	26
4.2 Péče o děti ve speciální logopedické třídě	26
4.3 Denní rytmus ve speciální logopedické třídě.....	27
4.4 Popis jednotlivých cvičení	27
4.5 Spolupráce speciální logopedické třídy s jednotlivými institucemi.....	28
5 Individuální vzdělávací plán	30
PRAKTICKÁ ČÁST	
6 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	32
6.1 Pracovní hypotézy	32
6.2 Použité techniky a metody výzkumného šetření	33
6.3 Charakteristika zkoumaného vzorku	34
6.4 Rodinná anamnéza	37
6.5 Osobní anamnéza	37
6.6 Individuální vzdělávací plán pro duálně postiženého Vojtěcha.....	39
6.7 Průběh výzkumného šetření	40
6.8 Analýza dat.....	43
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
SEZNAM ZKRATEK	55

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

ÚVOD

„V ničí moci není, jaké děti se rodí, aby se však staly dobrými, to je v naší moci.“

(J. A. Komenský, 1958, s. 110)

Zrak, sluch, čich, hmat a chuť jsou smysly tvořící smyslovou soustavu. Pomocí smyslových orgánů vnímáme veškeré podněty z okolního prostředí.

Tyto podněty (informace vnitřní i vnější) rozlišujeme receptory (smysly, čidly) a prostřednictvím počitků, vjemů vzniká proces souhrnně nazývaný vnímání. Smyslové orgány zprostředkují pomocí nervových drah centrální nervové soustavě informace o vnějším a vnitřním prostředí. Reflexní terminologie pro naše smysly uvádí termín analyzátory. Analyzátory vybírají, tedy analyzují z chaotického prostředí podněty, na které adekvátně reagují, např. zrakový analyzátor reaguje na světlo, sluchový na zvuk.

Zrak je spolu se sluchem označován jako jeden ze životně nejdůležitějších smyslů vůbec. Dítě se zrakovým a sluchovým postižením je tedy značně znevýhodněno v běžném životě.

Téma mé bakalářské práce Psychomotorický vývoj dítěte s duálním postižením ve speciální třídě mateřské školy se zabývá vývojem šestiletého chlapce se zrakovým a sluchovým postižením a následnou rozsáhlou vadou řeči po odkladu školní docházky a zařazení dítěte do speciální logopedické třídy. Chlapci byla zjištěna zraková i sluchová vada v jeho 6 letech. Do tohoto věku dítěti nebyla věnována žádná speciální péče, což zapříčinilo opožděný psychomotorický vývoj dítěte.

Teoretickou část otevírá kapitola první, která je věnována psychomotorickému vývoji dítěte v předškolním věku. Jsou zde popsány změny ve vývoji dítěte v období ve věku 3 – 6 let. Druhá kapitola se zabývá zrakovým postižením, jeho etiologií, klasifikací a rozdělením zrakových vad. Třetí kapitola přibližuje sluchová postižení, etiologii klasifikaci sluchových vad. Další kapitola umožňuje seznámení se vzděláváním dětí ve speciální logopedické třídě, popisuje prioritu těchto zařízení a podmínky pro vzdělávání dětí se zdravotním postižením stanovené rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Poslední kapitola teoretické části je věnována individuálnímu vzdělávacímu plánu (IVP) a jsou zde popsány principy tvoření a cíle IVP.

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na psychomotorický vývoj zrakově a sluchově postiženého dítěte a vývoj jeho sociálních vztahů po zařazení dítěte do speciální logopedické třídy. V průzkumu jsou ověřovány stanovené hypotézy prostřednictvím následujících metod – pozorování, rozhovorů a analýzy dokumentů. Cílem je zmapovat možnosti speciálně pedagogického působení na takto postižené dítě po zařazení do speciální logopedické třídy a popsat pokroky i stagnace v psychomotorickém vývoji tohoto dítěte během jednoho školního roku.

K tomu, aby dítě ve svém rozvoji dosáhlo těch nejlepších výsledků, potřebuje pomoc dospělých. Buďme tedy dětem vždy nablízku a věnujme jim patřičnou pozornost a svůj volný čas.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PSYCHOMOTORICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

1.1 Vývoj dítěte v období věku 3 – 6 let

Pod pojmem vývoj dítěte se myslí především na vývoj psychomotorický, i když v širším slova smyslu může znamenat i vývoj tělesný.

Vývoj psychomotorický souvisí s rozvojem motorických (pohybových) a duševních (mentálních, psychických) schopností dítěte. K mentálním schopnostem dítěte patří i schopnost vnímání (percepce), sociálního chování, samostatnosti a řeči. Dále je mentální vývoj hodnocen i ve smyslu úrovně inteligence. Psychomotorický vývoj vyjadřuje tedy spojení, souvislost, návaznost, prolínání psychiky a motoriky. Dle Květoňové a Švecové (2004) je psychomotorický vývoj posuzován podle hodnocení jednotlivých složek u dítěte v určitých věkových obdobích.

Předškolní období není definováno jednotně, standardně se ale toto období vymezuje jako období od 3 do 6 let věku dítěte. Konec této fáze není určen fyzickým věkem, ale hlavně vývojovým mezníkem – nástupem dítěte do školy. Profesor Matějček (2005) uvádí, že předškolní věk není období přechodné, ale že se naopak jedná o významnou, samostatnou a svébytnou vývojovou epochu v životě dítěte. V tomto období dítě vyspívá po stránce tělesné, pohybové, intelektové, citové i společenské.

Dítě se rozvíjí pomocí učení a prostřednictvím zrání. Psychický vývoj je ovlivněn rozvojem poznávacích procesů. Velký význam má pro děti zrakové vnímání, které pomáhá rozvíjet názorné myšlení. A samozřejmě sluchové vnímání, které je důležité pro rozvoj paměti a řeči. Rozvoj řeči je pro předškoláky zásadní. Výslovnost v tomto období ještě nebývá dokonalá, ale před vstupem do školy je dítě schopné vytvářet už všechny formy větné skladby.

Profesor Zdeněk Matějček (2005) uvádí, že pro vývoj dítěte předškolního věku je charakteristické:

- 1) **Přejímání kulturních nároků společnosti** – dítě si v tomto období osvojuje hygienické, společenské a pracovní návyky prostředí, ve kterém vyrůstá.

- 2) **Vytváření prosociálních vlastností** – dítě se učí spolupráci, souhře, soucitu a soustrasti, společné zábavě a vytváření prvních přátelství.
- 3) **Pohyb** – u dítěte předškolního věku se výrazně mění kvalita pohybů a pohyblivosti. V tomto období dochází k velkému rozvoji hrubé a jemné motoriky.
- 4) **Hrubá motorika** - hrubou motorikou u dítěte v tomto věku se rozumí cílené pohyby celého těla (dítě umí dobře běhat, skákat, jezdit na trojkolce, lézt po žebříku nebo házet míčem). Dítě se učí udržet rovnováhu, tzn. dovede skákat po jedné noze. V dnešní době je poměrně běžné, že se dítě před vstupem do školy naučí lyžovat nebo plavat.
- 5) **Jemná motorika** – u dítěte předškolního věku se do jemné motoriky zahrnují pohyby zápěstí a jednotlivých prstů (stříhání, skládání papíru, zapínání a rozpínání knoflíků). Předškolák se tedy učí řezat nožem, stříhat nůžkami, ví na co je kladivo a hřebíky, umí vzít do ruky jehlu nebo vařečku. Dítě v tomto období dovede jíst příborem a umí zacházet s kartáčkem na zuby. Pro rozvoj jemné motoriky je důležitá i práce s modelínou a jinými materiály, které dítě dokáže zpracovávat.
- 6) **Vnímání** – u dítěte přichází v tomto období pokrok ve vnímání detailů. Dítě už nezajímá jenom celá věc a její funkce, ale i její části (klasickou hračkou pro děti tohoto věku jsou stavebnice, lego nebo puclé).
- 7) **Výtvarné projevy** - u dítěte vypovídají o duševním vyspívání. Dítě se při kresbě člověka posouvá od hlavonožce (hlava, nohy, ruce), kterého maluje ve věku tří let, ke kresbě člověka s obličejem (oči, nos, ústa, uši, vlasy), s oblečením, ze kterého jsou vidět ruce a nohy. U předškoláků v kresbě přibývají detaily a doplňky.

Kresba oblečeného člověka se všemi náležitostmi je také jednou ze známek školní zralosti dítěte.
- 8) **Myšlení** – u dětí předškolního věku je myšlení velice „živé“ a neobsahuje žádnou přísnou logiku. V tomto období, které se také nazývá *kouzelný svět dětství*, jsou

pro dítě důležité pohádky a hry, které jsou plné tvořivé fantazie. Myšlení předškolního dítěte je názorné a intuitivní, chybí mu komplexní přístup.

- 9) **Učení a návyky – konformita** – znamená, že dítě v tomto období vysloveně chce vypadat jako ostatní. Pro děti je velice důležité, aby všechno bylo tak, jak má být, tzn. dítě v tomto období otiskuje své prostředí (zvyky, zásady, zvláštnosti). Dítě si přebírá způsoby rodinné komunikace, trávení volného času a systém rodinných hodnot.

Podle Vágnerové (1996) je proces vývoje u dětí, jeho průběh i jednotlivé vlastnosti a kompetence, vždy individuálně specifický. Vývoj se tak u každého dítěte projevuje určitým tempem, jeho výkyvy, obsahem zkušeností a vyzrálostí jednotlivých vlastností. Obecné zákonitosti určují individuální vývoj pouze rámcově. Jeho konkrétní průběh je dán interakcí určitých dědičných dispozic a také určitých životních podmínek.

2 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ

„Z pohledu speciální pedagogiky je zrakové postižení defektem, který se projevuje nevyvinutím, snížením nebo ztrátou výkonnosti zrakového vnímání, orientace v prostoru, pracovních činností závislých na výkonnosti zraku a narušením sociálních vztahů.“ (Flanerová, 1985 + In: Štréblová, 2002, s. 24)

Z pohledu tyflopédie je považován za osobu se zrakovým postižením ten jedinec, který má i po optimální korekci (medikamentózní, chirurgické, brýlové) v běžném životě problémy se získáváním a zpracováním informací zrakovou cestou. (Vitásková, Ludíková, Suralová, 2003 + In: Slowík, 2007)

Lidské oko na základě zrakových podnětů přijme asi 75 – 80% zpráv z našeho okolí, jakékoliv zrakové postižení je tedy považováno za postižení primární. Osoby se zrakovým postižením se musí celý život vyrovnávat s určitými problémy, z nichž některé jsou schopny zvládat samy a k řešení jiných potřebují pomoc ostatních.

2.1 Tyflopédie

Tyflopédie pochází z řeckého slova tyflos – slepý a paidea – výchova. Patří do oborů speciální pedagogiky, který se zabývá problematikou spjatou s rozvojem, výchovou a vzděláváním osob se zrakovým postižením. Tento obor prošel poměrně dlouhým obdobím vývoje, kdy byla vytvořena ucelená, vědecky podložená koncepce výchovně-vzdělávací péče, zaměřená na všechny kategorie osob se zrakovým vnímáním.

Cílem tyflopédie je maximální rozvoj osobnosti jedince se zrakovým postižením. To znamená nejen dosažení nejvyššího stupně socializace, včetně zajištění adekvátních podmínek pro edukaci, ale i přípravu na povolání, následné pracovní zařazení a plnohodnotné společenské uplatnění. Tyflopédie tedy zkoumá, za jakých podmínek, za použití jakých metod a organizačních forem, lze dosáhnout výše uvedeného cíle s ohledem na individuální zvláštnosti fyzického a duševního vývoje každého jedince. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007)

V rámci speciální pedagogiky je tento obor úzce spjat s dalšími speciálně pedagogickými obory, jako je somatopedie, logopedie, surdopedie, etopedie a specifické vývojové poruchy učení.

Tyflopédie vychází ze znalostí psychologie, oftalmologie (klinický medicínský obor očního lékařství), optiky, optometrie, sociologie, práva a dalších.

2.2 Etiologie

Příčiny zrakového postižení lze rozdělit dle vlivů prenatálních, perinatálních a postnatálních. Další skupinu pak představují vady získané v průběhu života. V oblasti prenatálních příčin výskytu zrakového postižení bývá hlavní příčinou dědičnost. V postnatálním období jsou to nejčastěji refrakční vady, zákaly (zelený – glaukom nebo šedý – katarakta), záněty, nádory, následky úrazů nebo intoxikace. Příčiny získaných vad, jsou u zrakového postižení většinou celkové choroby, jako jsou revmatická onemocnění, angíny, zarděnky, encefalitida nebo meningitida. Zrak se může také zhoršovat v souvislosti s diabetem, jedná se o tzv. diabetickou retinopatii. (Slowík, 2007)

Období vzniku zrakové vady je považováno celkově za velice důležitý faktor. Oko jako orgán se vyvine téměř kompletně už v raném stádiu prenatálního vývoje, nervové dráhy v mozkovém centru se však vyvíjejí podstatně déle. Dítě se v období po narození učí fixovat předměty, sledovat pohyby, reagovat na barevné podněty. Vývoj zrakových funkcí by měl být za normálních okolností ukončen přibližně v šesti letech věku dítěte. V průběhu celého života je člověk vystaven nebezpečí úrazu, který může vést ke ztrátě zraku.

„Pokud dojde k výraznému snížení nebo ztrátě zrakových schopností, hraje velkou roli předchozí zraková zkušenost dítěte, která může rozhodujícím způsobem ovlivňovat další vytváření představ, rozvoj orientačních schopností atd.“ (Slowík, 2007, s. 60)

2.3 Klasifikace zrakových vad

Zrakové vady a postižení se rozdělují do mnoha kategorií podle různých kritérií. Žádná klasifikace však nedokáže dostatečně charakterizovat všechny okolnosti a projevy zrakového postižení, většinou se tak různé klasifikační přístupy kombinují a doplňují.

V odborných publikacích, které se zabývají osobami se zrakovým postižením, se uvádějí většinou následující členící kritéria:

- 1) **Etiologické hledisko** – postižení se rozdělují na orgánové a funkční, dále podle doby vzniku na postižení vrozené nebo získané.

- 2) **Stupeň postižení** – do tohoto kritéria jsou zařazeny osoby nevidomé, osoby se zbytky zraku, osoby slabozraké, osoby s poruchami binokulárního vidění.
- 3) **Trvání zrakové vady** – se rozděluje na krátkodobé (akutní), dlouhodobé (chronické), opakující se (recidivující).

Podle Finkové, Ludíkové a Růžičkové (2007) speciálně pedagogické studie obvykle pracují se čtyřmi základními kategoriemi – nevidomí, zbytky zraku, slabozrací a poruchy binokulárního vidění. Jejich vymezení je prováděno z pohledu medicínského a současně je doprovázeno specifikací, jež vychází z dopadů toho daného stupně postižení v rámci možností socializace.

Soudobá speciální pedagogika osob se zrakovým postižením třídí jedince se zrakovým postižením do následujících základních kategorií (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007):

- 1) Osoby nevidomé
- 2) Osoby se zbytky zraku
- 3) Osoby slabozraké
- 4) Osoby s poruchami binokulárního vidění

Osoby nevidomé – je kategorie osob s nejtěžším stupněm zrakového postižení a patří sem jedinci, kteří mají zrakové vnímání narušeno na stupni nevidomosti, tedy slepoty. Z pohledu doby vzniku může být nevidomost vrozená nebo získaná. Nevidomé osoby nemohou získávat informace pomocí zraku a je pro ně důležité rozvíjet ostatní smysly. Z pohledu užití speciálně pedagogických metod je hlavní a nezastupitelnou metodou - kompenzace. Nevidomost dále výrazně ovlivňuje možnosti prostorové orientace a samostatného pohybu.

Osoby slabozraké – ve speciální pedagogice představuje tato kategorie skupinu dětí, mládeže a dospělých, kteří mají zrakové vnímání na stupni slabozrakosti. Za slabozrakost je považováno orgánové postižení obou očí, které i při optimální brýlové korekci činí jedinci problémy v běžném životě. Tuto kategorii je možné dále rozdělit na tři základní skupiny – lehce, středně a těžce slabozraké. Nemělo by se ale zapomínat i na další faktory, mezi které patří narušení zorného pole, výpadky

zorného pole, skotomy v zorném poli, poruchy barvocitu, nystagmus atd. Z pohledu doby vzniku lze i slabozrakost rozdělit na vrozenou a získanou. Slabozrakost se nepříznivě projevuje v rozvoji zrakového vnímání, kdy dochází k jeho snížení, omezení či deformaci.

Osoby se zbytky zraku – do této kategorie jsou zařazeny osoby se zbytky zraku, jejichž zraková vada se pohybuje na rozmezí praktické slepoty a těžké slabozrakosti. V důsledku tohoto postižení jsou snižené, omezené či deformované zrakové schopnosti jedince, což může vést k narušení představ. Ve většině případů toto postižení zapříčiňuje i snížení grafických schopností a omezení pracovních možností. U osob se zbytky zraku kombinují speciální pedagogové postupy a metody, jež jsou využívány u osob nevidomých a slabozrakých.

Osoby s poruchami binokulárního vidění - binokulární vidění je získaná schopnost, která se začíná vyvíjet po narození s dozráváním sítnice a její žluté skvrny. V průběhu prvního roku života se vyvíjí reflex konvergence, schopnost zaostřování předmětů, rozvíjí se mechanismy fúze a později i stereoskopického vidění. Porucha ve vývoji jednoduchého binokulárního vidění může vést ke vzniku strabismu, amblyopie nebo narušení centrální retinální fixace. Při poruchách binokulárního vidění dochází k situaci, kdy na sítnicích obou očí se nevytváří na stejných místech dva rovnocenné obrazy, které by po splynutí vytvořily prostorový vjem a zabezpečily tak stereoskopické, hloubkové vidění. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007)

Podle Přinosilové (1997) se rozdělují zrakové vady na:

- **Vady refrakce** – jde o vady lomivosti oka. Rozeznávají se 3 druhy refrakce - krátkozrakost, dalekozrakost, astigmatismus. Tyto vady se korigují vhodnými brýlemi.
 - Krátkozrakost – postižený jedinec vidí dobře na blízko, špatně na dálku. Krátkozrakost se napravuje rozptylovými skly.
 - Dalekozrakost – postižený jedinec vidí špatně na blízko, dobře na dálku. Postižený jedinec by měl nosit brýle stále, protože těžká dalekozrakost se pojí s dalšími očními vadami (např. tupoizrakost, šilhání).
 - Astigmatismus – postižený jedinec neostře a nepřesně vidí. Brýle musí nosit stále.

- **Barvoslepost** – jedná se o poruchu schopnosti rozlišovat nebo vnímat barvy.
- **Šeroslepost** – je snížená schopnost nebo úplná neschopnost vidění za šera a tmy.
- **Tupozrakost (amblyopie)** – jedná se o nedostatečně rozvinuté binokulární vidění. Postihuje zpravidla jedno oko a projevuje se snížením zrakové ostrosti jednoho oka.
- **Šilhavost (strabismus)** – je porucha rovnovážného postavení očí. Osy očí nejsou rovnoběžné, obrazy v pravém a levém oku nevznikají na stejném místě, ale vznikne dvojitý obraz. Dvojité vidění je rušivé, a proto je jeden z obrazů potlačen. Oko se takto stává tupozrakým.

U zrakově postižených jedinců je narušením vizuálního vnímání porušen celý smyslově funkční systém. Pro osoby slabozraké a osoby se zbytky zraku je důležité posilovat všechny složky zrakového vnímání (vidění do blízka i do dálky, pozorování), dále rozvoj sluchu a hmatu. Pro osoby nevidomé je důležité rozvíjení kompenzačních funkcí. (Ludíková, 1990)

Klasifikace zrakového postižení podle WHO je rozdělena do následujících kategorií (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých [online]):

- **střední slabozrakost** – zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30) – minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10); 3/10 – 1/10, kategorie zrakového postižení 1
- **silná slabozrakost** – zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10) – minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05); 1/10 – 10/20, kategorie zrakového postižení 2
- **těžce slabý zrak**
 - a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) – minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 – 1/50, kategorie zrakového postižení 3
 - b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů

- **praktická slepota** – zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4
- **úplná slepota** – ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí, kategorie zrakového postižení 4

Ze speciálně pedagogického hlediska je důležité identifikovat jednotlivé stupně zraku ve spojení s mírou zachovaných zrakových schopností při nejlepší možné korekci. Míru zrakové ostrosti vyjadřuje hodnota tzv. vizu.

U zrakově postižených jedinců je narušením vizuálního vnímání porušen celý smyslově funkční systém.

3 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ

„Slepotu odděluje člověka od věcí, hluchota od lidí.“

(H. Kellerová + In: Slowík, 2007, s. 72)

„Sluchové postižení je následkem organické nebo funkční vady (resp. poruchy) v kterékoli části sluchového analyzátoru, sluchové dráhy a sluchových korových center, příp. funkcionálně percepčních poruch.“ (Slowík, 2007, s. 72)

Sluchová vada je definována jako poškození orgánu nebo jeho funkce tak, že je nějakým způsobem snížena kvalita slyšení. Sluchová vada je na rozdíl od sluchové poruchy stavem trvalým, který se nedá změnit ani léčbou. Sluchové postižení je pak širší termín, který zahrnuje celou škálu sluchových vad a sociální důsledky, včetně řečového defektu.

Sluchem přijímá člověk informace o dění v okolí, sluch má významnou roli pro rozvoj psychiky, sluch je důležitý pro orientační schopnosti, ale především má obrovský význam pro vývoj mluvené řeči. Sluchová vada ovlivňuje mezilidskou komunikaci a tím i přirozený duševní vývoj jedince a jeho společenských vztahů.

3.1 Surdopedie

Název oboru je složen z latinského slova *surdus* – hluchý a řeckého slova *paideia* – výchova a je součástí vědecké disciplíny speciální pedagogika. Surdopedie se jako obor vydělila z logopedie a v roce 1983 se stala samostatnou disciplínou.

Sluchové vnímání je velice důležitou složkou dorozumivacího procesu, protože sluchem přicházejí informace, které slouží ke správné orientaci v prostředí. Normální funkce sluchového analyzátoru je nezbytným předpokladem pro rozvoj mluvené řeči. (Renotierová, Ludíková, 2006)

Cílem surdopedie je komplexní péče o sluchově postižené, jejich sociální a pracovní zapojení, které se může realizovat v různých úrovních socializace.

V rámci speciální pedagogiky je tento obor úzce spjat s dalšími speciálně pedagogickými obory, jako je psychopedie, somatopedie, tyflopédie a etopedie. Další vztahy má surdopedie k psychologií (obecné, pedagogické i vývojové), ke všeobecným pedagogickým disciplínám, biologickým disciplínám a sociologii.

Z medicínských disciplín je surdopedie úzce souvisí s pediatrií, otorinolaryngologií (ORL), foniatrií a neurologií.

3.2 Etiologie

Podle Slowíka (2007) je přibližně 50% případů příčin sluchových postižení způsobeno geneticky podmíněnými vadami. Další příčinou vrozeného postižení sluchu mohou být infekční onemocnění matky během těhotenství (zarděnky, spalničky, chřipka, toxoplasmóza) a stále se objevují také lékové embryopatie nebo fetopatie. Jednou z příčin vrozené hluchoty může být ozáření rentgenem anebo také rozdílný Rh faktor krve matky a dítěte. V některých případech jsou příčiny sluchové vady nezjistitelné.

Postižení sluchu získaná v průběhu života vznikají jako následek prodělaných onemocnění (středoušní záněty, meningitida, průšnice, zánět mozkových blan), úrazů hlavy a ojedinele také vedlejších účinků některých léků (streptomycin).

Úbytek sluchu je také jedním z přirozených projevů stárnutí. Výraznější zhoršení sluchu se objevuje v průměru u každého třetího člověka ve věku na 60 let. (Worrall, Hickson, 2003 + In: Slowík, 2007)

3.3 Klasifikace sluchových vad

„Neslyšící člověk je ten, jehož slyšení je poškozeno v takovém rozsahu, že znemožňuje porozumění řeči pouze sluchem, ať již bez sluchadla nebo sluchadlem. Nedoslýchavý člověk je ten, jehož slyšení je poškozeno do takové míry, že činí třeba velice obtížným, porozumění řeči samotným sluchem, ať již se sluchadlem nebo bez něho.“ (Moore, 1978b, str. 5 + In: Freeman, Carbin, Boese, 1991, s. 26)

Sluchové vnímání je omezeno kvalitativně i kvantitativně. Sluchovým podnětem může být zvuková vlna o určitém kmitočtu. Dolní hranice je asi 32 kmitů za sekundu, horní hranice je 20 000 – 24 000 za sekundu. Další omezení sluchového vnímání je vázáno na intenzitu zvukového podnětu. Přestoupí-li intenzita zvukového podnětu určitou výši, změní se sluchový pocit v bolest a mluvíme o prahu bolesti. Intenzita zvuku se zaznamenává v decibelových hodnotách – dB nad sluchovým prahem.

Sluchem člověk neustále vnímá nejrůznější zvuky z okolí, sluch je pomocný při orientaci, bezpečnosti, sluch má obrovský význam pro rozvoj mezilidské komunikace a rozvoj osobnosti. (Pulda, 1992)

Světová zdravotnická organizace (WHO) roku 1980 stanovila mezinárodní škálu stupňů sluchových poruch (Renotierová, Ludíková, 2006):

- lehká sluchová porucha (26 – 40 dB)
- střední sluchová porucha (41 – 55 dB)
- středně těžká sluchová porucha (56 – 70 dB)
- těžká sluchová porucha (71- 91 dB)
- úplná ztráta sluchu

Pro označení sluchové ztráty se nejčastěji používají termíny nedoslýchavost a hluchota:

- **Nedoslýchavost** – se může pohybovat od minimální ztráty sluchu (lehká), kdy si okolí nemusí zhoršeného stavu sluchu vůbec všimnout, přes střední nedoslýchavost, která pro postiženého jedince představuje určité omezení sluchových vjemů, až po těžkou nedoslýchavost. V posledním případě má závažnost sluchové poruchy již podstatný vliv na kvalitu komunikace a zvláště pak na samostatný vývoj mluvené řeči. Dále se rozlišuje nedoslýchavost převodní, kdy postižený slyší málo, ale dokáže rozeznat zvuky lidské řeči a nedoslýchavost percepční, která se může projevovat zkresleným vnímáním řeči.
- **Hluchota** – představuje nejtěžší stupeň sluchové poruchy, znemožňuje vnímání mluvené řeči i její přirozený vývoj. Rozlišuje se hluchota úplná, která znamená naprostou ztrátu sluchu a hluchota praktická (tzv. zbytky sluchu).
- **Ohluchlost** – je stav, kdy dochází ke ztrátě sluchu v průběhu života. Pokud dojde k ohluchnutí po ukončení základního vývoje řeči po sedmém roce života, řeč se již neztrácí, ale vyžaduje u takto postižených jedinců soustavnou péči. (Pipeková, 1998)

Dorozumívání mezi slyšícími a neslyšícími usnadňuje *znakový jazyk*. Tento komunikační systém je tvořen specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou a pozicemi hlavy. (Krahulcová, 2002)

Z hlediska doby vzniku se vady sluchu rozdělují na vrozené a získané:

- **Vrozené vady** – dochází k nim na základě dědičnosti nebo v době intrauterinního vývoje dítěte.
- **Získané vady** – vznikají až po narození dítěte.

Typy sluchových vad jsou dle Pipekové (1998) dále rozděleny:

- **Periferní vady** - mohou být jednostranné nebo oboustranné. Rozlišujeme tyto tři formy:
 - **Převodní** – konduktivní vady jsou způsobené poruchou od zevního zvukovodu k oválnému okénku středního ucha. Vady převodní jsou poměrně časté vady, které ale nikdy nevedou k úplné hluchotě. Důsledkem této sluchové vady je vždy jen nedoslýchavost. Převodní vady je možné odstranit i operativně nebo je lze velice dobře kompenzovat elektronickými sluchadly. Vrozenou převodní vadou mohou být různé deformity vnějšího či středního ucha. Také při opakovaných zánětech středního ucha často dochází k zjizvení bubínku nebo narušení řetězu kůstek. Tato poškození se později mohou projevit na zhoršení sluchu.
 - **Percepční** – nitroušní vady postihují blanitý labyrint vnitřního ucha, vláskové buňky nebo sluchový nerv. Vady percepční jsou většinou mnohem závažnější než vady převodní. V nejhorších případech vedou k úplné hluchotě. Příčinou může být časté užívání ototoxických léků (ototoxické látky obsahují i některá antibiotika), které poškozují vláskové buňky a tím dochází k velmi těžké vadě sluchu. Další příčinou může být virová infekce matky v průběhu prvních šesti měsíců těhotenství (zarděnky) nebo může dojít k poškození sluchu v průběhu porodu, v důsledku přidušení novorozence. Také toxoplazmóza (parazitární nemoc) způsobuje vadu sluchu až u 17% dětí infikovaných matek. Další příčinou mohou být úrazy hlavy, nebo meningitida (hnisavý zánět mozkových blan). U percepčních vad je postiženo slyšení převážně vysokých tónů. Jedná se o poruchu kvalitativní, kdy jedinec vnímá řeč deformovaně (slyší, ale nerozumí).
 - **Smišené** – jsou kombinované vady z obou předchozích typů.
- **Centrální vady** – jsou způsobeny poškozením centrálního nervového ústrojí sluchového analyzátoru.

4 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ VE SPECIÁLNÍ LOGOPEDICKÉ TŘÍDĚ

Speciální logopedické třídy v mateřské škole jsou zřizovány pro děti se závažnějšími komunikačními nedostatky (vnímání, zpracování a užívání řeči).

Prioritou těchto zařízení je zajistit dětem intenzivní a dlouhodobou logopedickou péči a také jejich zařazení do hlavního vzdělávacího proudu a následnou socializaci jedince. (Klenková, 2006)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vychází ve své základní koncepci z respektování individuálních potřeb a možností dítěte. Z toho důvodu je RVP PV základním východiskem i pro přípravu vzdělávacích programů pro děti se speciálními potřebami, ať už jsou tyto děti vzdělávány v běžné mateřské škole nebo v mateřské škole s upraveným vzdělávacím programem.

Rámcové cíle a záměry předškolního vzdělávání jsou pro vzdělávání všech dětí společné. Při vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je třeba jejich naplňování přizpůsobovat tak, aby maximálně vyhovělo potřebám a možnostem dětí. Snahou pedagogů by mělo být vytvoření optimálních podmínek k rozvoji osobnosti každého dítěte, k učení, ke komunikaci s ostatními a samostatnosti. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online])

Speciální logopedické třídy při běžných mateřských školách jsou zakládány pro děti se závažnějšími komunikačními nedostatky, které nelze odstranit běžnou logopedickou prevencí. Do této třídy jsou zařazeny děti s různým typem zdravotního postižení nebo zdravotního znevýhodnění, které vždy souvisí i s opožděním či poruchou vývoje řeči.

Podmínky pro vzdělávání dětí se zdravotním znevýhodněním a zdravotním postižením vyhovují, pokud splňují (Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu [online]):

- **U dětí s tělesným postižením je nutné:**
 - zajištění osvojení specifických dovedností v rozsahu individuálních možností dítěte
 - zabezpečení možností pohybu dítěte v prostorách školy pomocí dostupných technických prostředků nebo lidských zdrojů
 - vytvoření podmínek pro náhradní tělovýchovné aktivity dítěte možné v rámci jeho postižení

- využívání kompenzačních (technických a didaktických) pomůcek
 - snížení počtu dětí ve třídě
- **U dětí se zrakovým postižením je nutné:**
- zajištění osvojení specifických dovedností zaměřených na samostatnost a sebeobsluhu
 - zajištění bezbariérového prostředí
 - dodržování předepsané zrakové hygieny
 - vytvoření nabídky alternativních (zvládnutelných) aktivit
 - využívání vhodných kompenzačních pomůcek a hraček
 - zajištění přítomnosti asistenta (podle míry a stupně postižení)
 - snížení počtu dětí ve třídě
- **U dětí se sluchovým postižením je nutné:**
- zajištění osvojení specifických dovedností v úrovni odpovídající individuálním potřebám a možnostem dítěte
 - dodržování sluchové hygieny
 - zajištění a využívání vhodných kompenzačních (technických a didaktických) pomůcek
 - zajištění vzdělávání dítěte ve vhodném komunikačním systému
- **U dětí s mentální retardací je nutné:**
- zajištění osvojení specifických dovedností zaměřených na zvládnutí sebeobsluhy a základních hygienických návyků v úrovni odpovídající věku dítěte a stupni postižení
 - zajištění a využívání vhodných kompenzačních (technických a didaktických) pomůcek
 - zajištění přítomnosti asistenta (podle míry a stupně postižení)
 - snížení počtu dětí ve třídě
- **U dětí s poruchami pozornosti a vnímání (děti s poruchou učení a chování) je nutné:**
- zajištění prostředí, které je pro děti zklidňující
 - zajištění zvýšeného bezpečnostního dohledu

- zajištění důsledného individuálního přístupu pedagoga k dítěti
- zajištění úzké spolupráce SPC a spolupráce s rodiči dítěte
- využívání speciálních didaktických pomůcek, zaměřených na cvičení soustředění a pozornost
- snížení počtu dětí ve třídě

4.1 Úkoly logopedické péče ve speciální třídě

Pedagog ve speciální logopedické třídě plní tyto úkoly:

1. Shromažďuje a hodnotí anamnestické údaje a data
2. Zaznamenává příčiny vad a poruch
3. Zajišťuje odborné vyšetření sluchu a zraku ve spolupráci s lékařem
4. Seznamuje se s výsledky psychologického, logopedického, popřípadě psychiatrického vyšetření dítěte
5. Vyšetřuje stav hrubé a jemné motoriky a laterality dítěte
6. Posuzuje stupeň dosaženého vývoje řeči, vyjadřovací pohotovost, modulační faktory, slovní zásobu, hodnotí výslovnost samohlásek a souhlásek
7. Podle zjištěných výsledků zpracovává individuální vzdělávací plány a plán kolektivní péče
8. Pravidelně plní úkoly plánu individuální a kolektivní péče
9. Úzce spolupracuje s rodiči, kterým poskytuje poradenskou službu, aby se dovedli orientovat v rozvoji řeči dítěte

4.2 Péče o děti ve speciální logopedické třídě

Péče o děti ve speciální logopedické třídě je uzpůsobena metodickým postupům, hrám a činnosti dětí tak, aby v co největší míře rozvíjela každé dítě po stránce fyzické, psychické a sociální.

V této třídě je velká pozornost věnována právě mluvenému projevu. Logopedická intervence ve speciálních logopedických třídách probíhá formou kolektivní a individuální péče. Kolektivní péče je zaměřena na gymnastiku mluvidel, dechová cvičení, dále na smyslová, rytmická a grafomotorická cvičení a na rozvoj hrubé a jemné motoriky. Individuální péče je především zaměřena na individuální procvičování hlásek,

podle rad klinického logopeda. Tato činnost probíhá v klidném prostředí u logopedického zrcadla.

Práce s těmito dětmi musí zaručovat vždy přehlednost a posloupnost v náročnosti témat, které jsou dle RVP PV uspořádány do pěti vzdělávacích oblastí, a to biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Volnost témat umožňuje různou náročnost pro každé jednotlivé dítě.

Důležitou podmínkou úspěšnosti vzdělávání dětí s postižením či znevýhodněním je nejen volba vhodných vzdělávacích metod a prostředků, ale i uplatňování profesionálních postojů pedagogů, kteří se na péči o dítě a jeho vzdělávání podílejí. Rozvoj osobnosti dítěte s postižením závisí na citlivosti a přiměřenosti působení okolí mnohem více, než je tomu u dítěte, které nemá omezené možnosti. Pedagog by měl postupovat vždy s vědomím, že postižené děti mají jiné osobnostní předpoklady a jsou tak v obtížnější situaci.

4.3 Denní rytmus ve speciální logopedické třídě

Každé ráno začíná program ve speciální logopedické třídě spontánní hrou a volnou činností dětí. Současně probíhá stranou u logopedického zrcadla individuální terapie.

Dále je pro děti připravená organizovaná činnost, při které se všichni pozdraví a přivítají. Následují hry, které se neustále obměňují (např. vytleskávání jména dětí, úvodní říkanky a hádanky pro děti). Denní program dále vyplňují dechová, artikulační a sluchová cvičení a gymnastika mluvidel. Následuje zpívání lidových písní, hraní smyslových a pohybových her. Pořadí a volba činností se vždy mění podle potřeby. Dopolední část programu uzavírá pobyt venku. Odpolední část začíná individuálním odpočinkem, spánkem nebo klidovou činností pro děti s nižší potřebou spánku. Odpoledne uzavírají volné hry a činnosti dle zájmu dětí.

4.4 Popis jednotlivých cvičení

- **Dechová cvičení** – tato cvičení jsou velice důležitá pro správný mluvní projev, dále jsou také využívána ke zklidnění a koncentraci dětí (viz příloha A).

- **Gymnastika mluvidel** – pomocí této techniky jsou procvičovány všechny oblasti mluvidel. K těmto cvičením jsou také využívány logopedické obrázky na procvičování mluvidel (viz příloha B).
- **Artikulační cvičení** – jsou cvičení zaměřená na procvičování jednotlivých hlásek (viz příloha C).
- **Smyslová cvičení** – procvičují všechny smysly (pravidelné střídání sluchu, zraku, čichu, hmatu a chuti). Jedná se o různé hry, např. děti určují hmatem, co je schováno v košíku, čichem poznávají vůně, sluchem, kde tiká budík atd.
- **Rytmická cvičení** – rytická cvičení s říkadly jsou často doprovázena názorným a konkrétním předváděním obsahu říkadel pomocí hraček nebo pomocí doprovodu na hudební nástroj.
- **Grafomotorická cvičení** – jsou cvičení zaměřená na postup nácvičku určitého pohybu (např. pohyb prstem, pohyb jazykem – viz příloha D).
- **Cvičení motoriky a řeči** – tato cvičení jsou zaměřena na rozvoj motorických funkcí rukou. Dochází při nich ke spojení pohybu a řeči, fixují se hlásky v říkadle a jejich pohybové vyjádření. Říkadla mohou být doplněna modelováním a navlékáním korálků. Důležitou součástí je v tomto případě i rozvoj hrubé motoriky (pohybové hry, hry se zpěvem a dramatizací).
- **Individuální péče** – jedná se o individuální procvičování hlásek podle instrukcí logopedky (viz příloha E). Tato logopedická péče probíhá v klidné části místnosti u logopedického zrcadla, bez přítomnosti ostatních dětí. Úkoly týkající se procvičování mluvidel jsou dětem zapisovány denně do notýsku.

4.5 Spolupráce speciální logopedické třídy s jednotlivými institucemi

Pro speciální logopedickou třídu je velice důležitá spolupráce s příslušnými odborníky. Bez jejich pomoci nemůže být žádná terapie úspěšně naplánovaná a prováděná.

Speciální logopedická třída spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou (PPP), která pravidelně provádí pedagogicko-psychologická vyšetření u jednotlivých dětí. Odborníci z PPP podávají např. návrhy na odklady školní docházky nebo společně s učitelkou sestavují individuálně vzdělávací plán pro každé dítě podle stupně jeho postižení.

Dále speciálně logopedická třída spolupracuje se speciálně pedagogickým centrem (SPC), které se zaměřuje především na děti s různým typem zdravotního postižení a zapůjčuje třídě vhodné pomůcky a materiály.

Velice důležitá je také spolupráce speciálně logopedické třídy s klinickou logopedkou, která třídu pravidelně 2 x měsíčně navštěvuje. Těchto schůzek se účastní i rodiče. Logopedka s rodiči hovoří o problémech dítěte, dále o výsledcích, které děti již dosáhly a dalším postupu při nápravě řeči.

5 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

Individuální vzdělávací plán (IVP) je závazný pracovní materiál pro žáka/žákyni se zdravotním postižením. Vypracovává se ve spolupráci se školským poradenským zařízením, nejčastěji se speciálním pedagogickým centrem, které diagnostikuje speciální vzdělávací potřeby žáka a navrhuje míru podpůrných opatření. IVP vzniká na základě spolupráce odborníků z pedagogicko-psychologické poradny nebo ze speciálně pedagogického centra s třídním učitelem, s ředitelem školy, s žákem a jeho zákonnými zástupci.

Podmínky pro vzdělávání žáků podle IVP stanovuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a z vyhlášky MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. (Inkluze, IVP [online])

Za zpracování IVP odpovídá ředitel školy, který na základě povolení vzdělávání podle IVP vydá rozhodnutí o povolení vzdělávání žáka/žákyně podle individuálního vzdělávacího plánu.

Vzdělávání na základě IVP se týká širokého spektra žáků, a proto je nezbytné respektovat při vzdělávání vždy individuální rozvoj osobnosti žáka a zohlednit jeho potřeby a možnosti. (IVP v Metodickém portále RVP [online])

Individuální vzdělávací plán sleduje dvě základní roviny. První rovinou je obsah vzdělávání, určení metod a postupů. Druhá rovina sleduje specifické obtíže, snaží se omezit příznaky, eliminovat problémy a vyzdvihnout pozitivní oblasti vývoje dítěte.

Podle Olgy Zelinkové (2001) jsou principy tvoření IVP následující:

- *IVP vychází z diagnostiky odborného pracoviště*
(pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra).
- *IVP vychází z pedagogické diagnostiky učitele* – pedagog respektuje zjištění pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra a pracuje s těmito údaji. Současně se opírá o vlastní pedagogickou diagnostiku, zkušenosti a intuici.
- *IVP respektuje závěry z diskuze se žákem a s rodičem* – základem IVP je spolupráce rodičů a žáka.

- *Cíle dlouhodobé* – představují obsah učiva, které by měl žák zvládnout v daném roce. Pedagog provede úpravu učebních osnov tak, aby si žák byl schopen osvojit základy učiva. S učivem, které žák vzhledem ke svému postižení není schopen zvládnout, je seznámen pouze orientačně.
- *Cíle krátkodobé* – představují obsah učiva, které by měl žák zvládnout v nejbližší době. Obsahem je postup, jak aktivizovat dítě v jednotlivých oblastech.
- *Respektování individuálních potřeb dítěte* – zabývá se uplatňováním individuálního přístupu k žákovi. Individuální přístup k žákovi by se měl dotýkat oblastí:
 - Metody výkladu
 - Opakování a upevňování učiva
 - Ověřování učiva a rozsah písemných prací
 - Osobní přístup
 - Zohlednění některých charakteristik žáka (např. pomalejší pracovní tempo)
 - Citlivost u dětí s neurotickými rysy

IVP obsahuje jak cíle vzdělávání, tak strategii postupu při začleňování dítěte nebo žáka do kolektivu, či specifické cíle vyplývající z jeho osobnosti a typu postižení.

V současné době je již běžnou záležitostí realizace IVP i v mateřské škole. Individuální vzdělávací plán je materiál, se kterým se pracuje v průběhu celého školního roku. Je aktualizován a doplňován na základě praktických zkušeností a je přínosem pro všechny zúčastněné.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem praktické části této práce je pomocí výzkumného šetření popsat psychomotorický vývoj dítěte s duálním postižením (zrak a sluch) po zařazení do speciální logopedické třídy běžné mateřské školy. Provedený výzkum se zabývá možnostmi speciálně pedagogického působení na zrakově a sluchově postižené dítě po zařazení do speciální třídy pro děti s vadami řeči.

Dílčím cílem této práce je podat obraz o vývoji sociálních vztahů takto postiženého dítěte po zařazení do speciální logopedické třídy.

Přímé pozorování bylo zaměřené na chlapce se zrakovým a sluchovým postižením ve věku 6 let, dále byly pozorovány metody a formy práce pedagogů, spolupráce rodičů a vliv této spolupráce na vývoj dítěte.

6.1 Pracovní hypotézy

Na základě výše uvedených cílů byly stanoveny tyto hypotézy:

H1: „Vzájemná kvalitní spolupráce pedagogů a klinického logopeda s rodinou je potřebná pro zdárný rozvoj chlapce se sluchovým a zrakovým postižením v řečové oblasti.“

H2: „Při vzdělávání chlapce se sluchovým a zrakovým postižením ve speciální logopedické třídě MŠ dojde k výraznému pokroku i v oblasti sociálních vztahů.“

H3: „Chlapec se zrakovým a sluchovým postižením po absolvování speciální přípravy na školní docházku v logopedické třídě MŠ, s využitím odkladu školní docházky, bude schopen zahájit povinnou školní docházku v běžné ZŠ v místě bydliště.“

6.2 Použité techniky a metody výzkumného šetření

Tento výzkum je kvalitativní. Zvolené techniky provedení výzkumu jsou pozorování, rozhovor a analýza dokumentů.

Kvalitativní výzkum

Podle Hendla (1997) zahrnuje kvalitativní výzkum popis a interpretaci sociálních nebo individuálních problémů a jeho podstatou je vytvoření komplexního, holistického obrazu o zkoumaném jevu. Snaží se zejména o porozumění a vysvětlení jevu, který zkoumá.

Pozorování

Pozorování se řadí mezi nejstarší a nejvýznamnější diagnostické metody. Umožňuje zkoumat jedince v přirozených podmínkách. Zjišťuje úroveň schopností, osobní vlastnosti, sociální vztahy a psychické vztahy jedince. (Pipeková, 1998)

V tomto výzkumném šetření se jedná o opakované, dlouhodobé a individuální pozorování. Přímé pozorování bylo prováděno vždy jednou měsíčně po dobu jednoho školního roku. Pozorovány byly v průběhu celého dne veškeré činnosti ve speciální logopedické třídě a také práce pedagoga se zrakově a sluchově postiženým chlapcem při individuální logopedické péči. Záznamy z osobního listu dítěte, záznamy o prováděné logopedické péči a veškeré další poznatky byly zapisovány.

Rozhovor

Rozhovor se řadí mezi nejpoužívanější diagnostické metody. Kvalifikovaně vedený rozhovor je pravděpodobně nejprínosnějším zdrojem relevantních diagnostických dat. Způsob organizace rozhovoru a stupeň řízenosti tohoto interpersonálního kontaktu určuje, zdali se jedná o rozhovor volný, polostrukturovaný nebo strukturovaný. (Opekarová, 2007)

Úspěšnost rozhovoru závisí vždy na upřímnosti osoby, se kterou je rozhovor konán a na její ochotě spolupracovat. Při tomto výzkumu byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Otázky byly předem stanovené, během rozhovoru byly kladeny doplňující otázky. Rozhovor byl vedený s pedagogy ve speciální logopedické třídě a s matkou zrakově a sluchově postiženého chlapce.

Analýza dokumentů

Při výzkumném šetření byly čerpány informace o zrakově a sluchově postiženém chlapci z odborných vyšetření (zdravotních záznamy, doporučení pedagogicko-psychologické poradny, doporučení speciálně pedagogického centra, lékařská vyšetření) a dále z osobních listů dítěte, které jsou vedeny pedagogy ve speciálně logopedické třídě.

6.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Popis zařízení

Výzkum probíhal ve speciální logopedické třídě v mateřské škole v Pacově. Mateřská škola je čtyřtřídní a je umístěna v účelových budovách pavilónového typu. Součástí každého pavilónu je prostorná třída, herna s ložnicí, kuchyňka pro přípravu jídel, sociální zařízení, šatna pro děti a zaměstnance a rozlehlá terasa, která je využívána především v jarních a letních měsících. K velkým výhodám patří rozlehlá zahrada, která je pro děti vybavena prolézačkami, pískovišti a herními prvky s možností sportovního využití. Prioritou školy je lokalita, ve které se nachází. Mateřská škola je zasazena do přírodního prostředí s nedalekými parky, rybníky a lesem. Děti jsou tak v každodenním kontaktu s přírodou a je tak podpořen jejich zdravý vývoj.

Kapacita tohoto zařízení je 100 dětí, ty jsou rozděleny do jednotlivých tříd podle věku. V mateřské škole jsou tři běžné třídy a jedna speciální třída pro děti s vadami řeči.

Tab. 1: Celkový počet dětí v MŠ

	Koťátka	Motýlek	Berušky	Broučci ²⁾
Věk dětí	3 – 4 let	4 – 5 let	5 – 7 let ¹⁾	4,5 – 7 let
Počet dětí	28	28	28	16

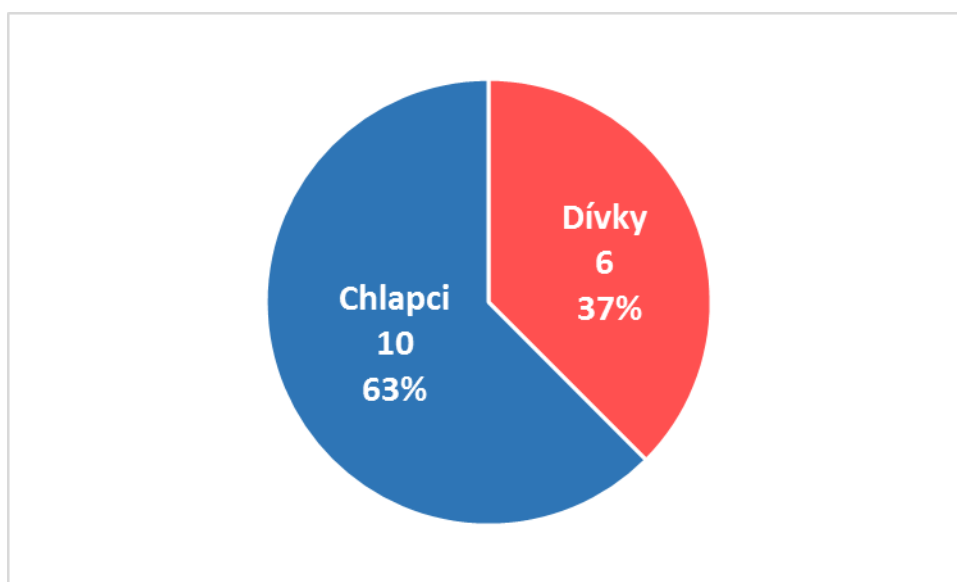
1) Některé z dětí ve třídě Berušky jsou již po odkladu školní docházky.

2) Speciální logopedická třída pro děti s vadami řeči.

Zdroj: Vlastní průzkum

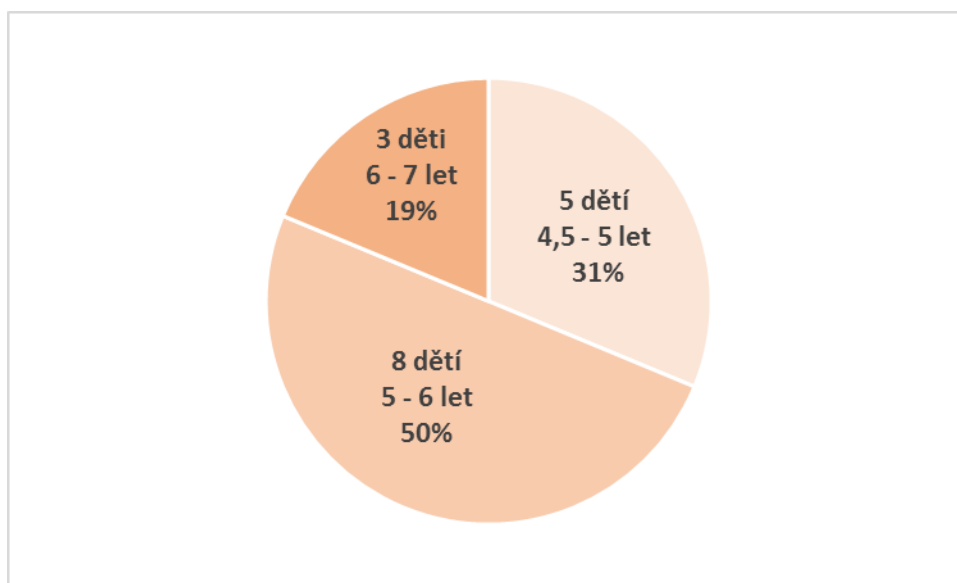
Do speciální logopedické třídy pro děti s vadami řeči s názvem Broučci docházelo ve školním roce 2013 – 2014 celkem šestnáct dětí. Z toho 10 chlapců a 6 dívek ve věku 4,5 – 7 let.

Graf 1: Počet chlapců a děvčat ve speciální logopedické třídě

Zdroj: Vlastní průzkum

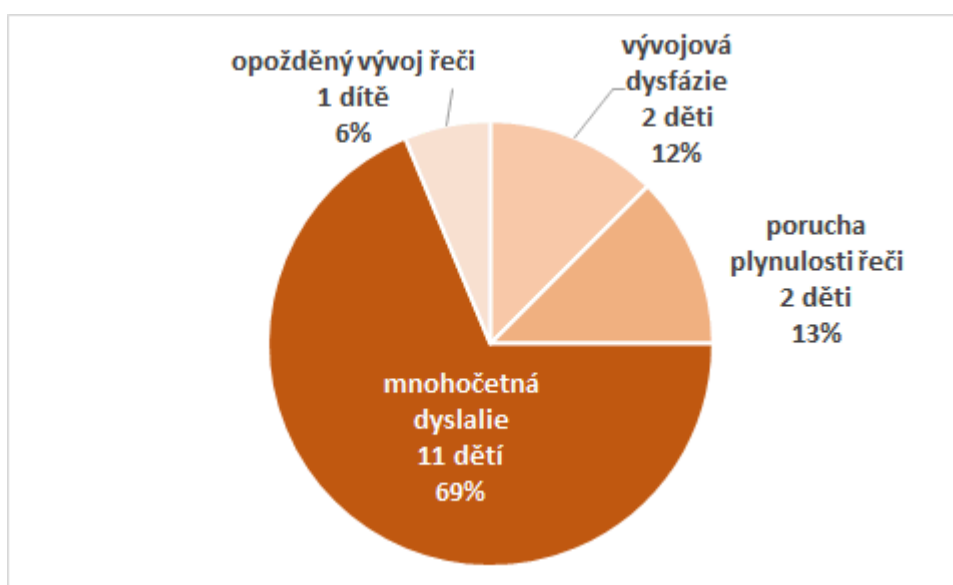
Graf 2: Věkové rozložení dětí ve speciální logopedické třídě

Zdroj: Vlastní průzkum

Do třídy byly v tomto roce zařazeny dvě děti s lehkým mentálním postižením, jedno dítě se zrakovým a sluchovým postižením, jedno dítě s poruchou autistického spektra a 10 dětí se závažnějšími vadami řeči (vývojová dysfázie, opožděný vývoj řeči, porucha plynulosti řeči a mnohočetná dyslalie). Poruchy řeči se vyskytují u všech dětí zařazených do speciální logopedické třídy, jako důsledek jejich primárního zdravotního postižení.

Graf 3: Procentuální výskyt řečových vad ve speciální logopedické třídě

Zdroj: Vlastní průzkum

Ve třídě pracují dvě pedagogické pracovnice s bakalářským titulem v oboru speciální pedagogika. Do třídy pravidelně dochází dvakrát měsíčně školský logoped, za jehož účasti probíhají konzultační hodiny s rodiči. Dále třída spolupracuje s odbornými pracovišti, a to pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem a Logo klinikou.

Třída je vybavena speciálními pomůckami pro rozvoj zrakového a sluchového vnímání, pro podporu jemné a hrubé motoriky, didaktickými pomůckami pro celkový rozvoj řeči a terapeutickým bazénem s míčky. Ve třídě se pracuje mimo jiné i s pomůckami montessori pedagogiky, které rozvíjejí osobnost dítěte po všech stránkách.

6.4 Rodinná anamnéza

Matka narozená v roce 1986, vyučená v oboru kuchař-číšník, v současné době nezaměstnaná. Je matkou biologickou. Je podruhé rozvedená.

Otec Vojtěcha je narozen v roce 1984, pracuje jako strojní dělník. Otec je biologický. Rodiče jsou od 3 let věku dítěte rozvedení.

Bratr Vojtěcha je narozen v roce 2004 jako první dítě. Chlapec je bez zdravotních problémů.

6.5 Osobní anamnéza

Vojtěch se narodil 28. 6. 2007. Těhotenství matky bylo zpočátku rizikové, z důvodu výskytu hematomu v děloze. Po třech měsících se zdravotní komplikace upravily a další průběh těhotenství byl již bezproblémový. Vojtěch se narodil krátce po termínu porodu, s porodní váhou 3 100 g a mírou 50 cm. Do jednoho roku probíhal psychomotorický vývoj v normě. V prvním roce chlapec prodělal pneumokokovou infekci, jejímž následkem byla sluchová vada, která byla operativně řešena ve Fakultní nemocnici Motol v Praze. Po operaci zaznamenala matka, že chlapec špatně slyší. Při lékařské kontrole bylo ale vše v normě.

Vývoj řeči byl u chlapce od počátku opožděný. První slova začal používat ve dvou letech, dvouslovné věty ve třech letech, více se rozmluvil až kolem pátého roku. Matka uvádí, že chlapec během dětství velice málo mluvil, odpovídal pouze jednoslovně, nejevil zájem o čtené pohádky, nevyhledával ostatní děti, byl samotářský.

Chlapec od tří let navštěvoval mateřskou školu, adaptace proběhla s menšími problémy. Vojtěch se od počátku stranil ostatních dětí, nevyhledával kolektivní hry ani společné činnosti.

V pěti letech, před nástupem do základní školy, byla rodičům chlapce doporučena návštěva pedagogicko-psychologické poradny za účelem vyšetření školní zralosti.

Zpráva z vyšetření z pedagogicko-psychologické poradny ze dne 10. 4. 2013 charakterizuje chlapce jako tělesně zralého. Dále se ve zprávě uvádí, že sociální kontakt navazuje s menšími potížemi, spolupracuje, komunikuje však minimálně, odpovídá pouze jednoslovně.

Jednotlivé oblasti školní zralosti popisuje zpráva takto:

Verbální projev – řeč nesrozumitelná, slovní zásoba nižší – neodpovídá věku, vyjadřování neobratné, výslovnost – narušená, řadu hlásek vyslovuje velmi nestabilně, většinu z nich nahrazuje hláskou jinou.

Koncentrace pozornosti – v první polovině vyšetření bez výraznějších potíží, od druhé poloviny pod vlivem únavy méně soustředěný – nutná výraznější motivace. Zadávané instrukce chápe bez potíží, pracovní tempo je přiměřené. U většiny úkolů potřebuje užší vedení.

Grafický projev – pravák, úchop méně správný, kresebný projev podprůměrný – kresba postavy v normě, odpovídá věku. Opis psacího písma odmítl, evidentně se zalekl složitějšího úkolu, opis teček bez potíží.

Sluchová analýza a syntéza – nedaří se, rytmizace slov s potížemi, fonemický sluch narušen (vada sluchu, test nedokončen).

Zraková diferenciac zrcadlových symbolů – nejistý, nutné vedení, zvýšeně chybje.

Prostorová orientace – na ploše ani v tělesném schématu se neorientuje, nedaří se ani pojmy - první, poslední.

Matematické představy – číselná řada 1 – 10 bez potíží, rozlišuje pojmy málo/hodně, méně/více. Z geometrických tvarů nepojmenuje obdélník. Základní barvy jsou nejisté, doplňkové barvy nepojmenuje vůbec.

Základní údaje o sobě a své rodině – orientuje se hůře, zná pouze jména rodinných příslušníků, svůj věk ani bydliště neví.

Verbální dovednosti – test se nepodařilo dokončit.

Zpráva pedagogicko-psychologické poradny uvádí rozsáhlou vadu řeči, blíže nespecifikovanou sluchovou vadu, nedostatečně rozvinutou oblast sluchového i zrakového vnímání.

Na základě těchto závěrů byl chlapci jednoznačně doporučen odklad školní docházky o jeden školní rok a současně bylo navrženo zařazení do speciální logopedické třídy v mateřské škole.

Rodičům bylo doporučeno odborné vyšetření sluchu a zraku dítěte v nejbližším možném termínu.

Dne 9. 9. 2013 byl přijat šestiletý Vojtěch na vyšetření v soukromé klinice Logo v Brně, kde byla dítěti diagnostikována vývojová dysfázie, oboustranná převodní nedoslýchavost a vada zraku (amblyopie, dalekozrakost).

K předškolnímu vzdělávání ve speciální logopedické třídě byl Vojtěch přijat dne 1. 9. 2013. Ve spolupráci speciálně pedagogického centra, klinického logopeda a pedagogů ve speciální logopedické třídě byl pro toto dítě vypracován individuální vzdělávací plán.

6.6 Individuální vzdělávací plán pro duálně postiženého Vojtěcha

Individuální vzdělávací plán (IVP) byl sestaven na základě diagnózy, která vychází ze závěrů vyšetření Logo kliniky v Brně a Speciálně pedagogického centra v Jihlavě. Diagnóza potvrdila oboustrannou převodní nedoslýchavost, vývojovou dysfázii, výraznou artikulační neobratnost a nedostatečně rozvinutou oblast zrakového vnímání. Na sestavení IVP se podílelo speciálně pedagogické centrum ve spolupráci s pedagogy ve speciální logopedické třídě. Rodiče dítěte byli seznámeni s obsahem IVP.

Obsah individuálně vzdělávacího plánu pro šestiletého Vojtěcha byl zaměřen na následující oblasti:

- Rozvoj řečového projevu
- Dechová cvičení (cvičení zaměřená na nádech, výdech a usměrňování výdechového proudu)
- Hlasová cvičení
- Cviky pro rozvíjení motoriky mluvidel (polohování a pohyblivost jazyka, cvičení zaměřená na rty, čelist, měkké patro, cvičení mimických svalů, čelistí, gymnastika rtů a jazyka)
- Formální stránka řeči (cvičení zaměřená na jednotlivé skupiny hlásek)
- Rozvíjení sluchového vnímání a sluchové paměti (akustická pozornost, rozvoj sluchové paměti, rozvoj sluchové pozornosti, sluchová percepce, sluchová diferenciacce, rozvoj rytmického citění)
- Zrakové vnímání a zraková paměť (rozvoj zrakové paměti, rozvoj zrakové pozornosti a diferenciacce, optická figura – pozadí a schopnost optického členění)

- Rozvoj jemné motoriky
- Rozvoj grafomotoriky (koordinace oko – ruka)
- Rozvíjení hrubé motoriky
- Rozumové schopnosti
- Socializace
- Spolupráce s rodinou

Speciálně pedagogická péče je v IVP zaměřena na pravidelnou individuální a skupinovou logopedickou péči dle speciálního pedagogického plánu. Pro Vojtěcha byla zajištěna speciálně pedagogická a psychologická intervence v SPC. Pro plnění IVP byly nezbytné kompenzační a učební pomůcky, vybavení a učebnice, které speciální logopedické třídě doporučovalo a zapůjčovalo SPC.

Podrobný individuálně vzdělávací plán je přílohou této práce (viz příloha L)

6.7 Průběh výzkumného šetření

Průzkum byl realizován od září 2013 do konce června roku 2014. Přímé pozorování ve speciální logopedické třídě, za účelem sledování psychomotorického vývoje zrakově a sluchově postiženého šestiletého Vojtěcha, probíhalo pravidelně jedenkrát měsíčně po dobu celého školního roku.

V rámci výzkumu byly zaznamenány potřebné dokumenty, dále účast na veškerých činnostech v průběhu dne, byl zapsán každodenní režim ve speciální logopedické třídě se všemi specifiky této třídy. Přímé pozorování bylo zaměřeno na šestiletého Vojtěcha a na pokroky v jeho psychomotorickém vývoji v průběhu celého školního roku.

Z celoročního pozorování lze hodnotit vývoj dítěte jako postupný, s mnoha pokroky i stagnacemi v jednotlivých oblastech psychomotorického vývoje. Vojtěch byl na doporučení pedagogicko-psychologické poradny po odkladu školní docházky zařazen do speciální logopedické třídy. Chlapci byla diagnostikována v pěti letech sluchová vada – oboustranná převodní nedoslýchavost, zraková vada - amblyopie, dalekozrakost (chlapec nosí dioptrické brýle – 6 a 7 dioptrií), vada řeči – vývojová dysfázie. Do šesti let nebyla dítěti věnována žádná individuální péče odborného pracoviště. Po nástupu dítěte do speciální logopedické třídy probíhal adaptační proces, během něhož si Vojtěch postupně přivykal na nové prostředí a kolektiv dětí. Byl spíše samotářský, nevyhledával kolektivní činnosti, nezapojoval se do společných her.

V průběhu docházky do speciální logopedické třídy, jejíž výhodou je i snížený počet dětí, měli pedagogové dostatečný prostor se Vojtěchovi individuálně věnovat. V individuální péči pedagogové postupovaly podle IVP se zaměřením na jednotlivé oblasti zdravotního postižení. Nejvíce činností bylo zaměřeno na komplexní rozvoj všech smyslů. Díky metodám a formám speciálně výchovné vzdělávací péče docházelo k postupným pokrokům ve vývoji dítěte. Vojtěch po čase začal komunikovat s ostatními dětmi, začal se zapojovat do kolektivních činností a her, plnil jednotlivé úkoly zadané pedagogem, byl schopen slovně vyjádřit své pocity v komunitním kruhu.

Spolupráce s rodinou byla na počátku docházky dítěte velmi obtížná. Matka, která nebyla doposud zvyklá s dítětem pravidelně pracovat, odmítala spolupráci. Po několika konzultacích s pedagogy a logopedem pochopila závažnost diagnózy dítěte a začala spolupracovat. Na doporučení dětského lékaře absolvovala týdenní diagnostický pobyt v Logo klinice v Brně, dále navázala spolupráci se speciálně pedagogickým centrem, kam pravidelně s chlapcem začala dojíždět. Během roku lékaři Vojtěchovi částečně korigovali zrakovou vadu pomocí dioptrických brýlí. V oblasti sluchové vady byl chlapec sledován ve FN Motol, kde mu byla naplánována operace sluchové vady, která ale byla posunuta až do období nástupu dítěte do základní školy. V oblasti řečového vývoje docházela matka na pravidelné konzultace s klinickým logopedem a několikrát do týdne probíhala konzultace s pedagogy na třídě. Spolupráce matky měla výrazný vliv na celkový pokrok ve vývoji dítěte.

K pokroku v oblasti zdravotního postižení výrazně přispěly speciálně zaměřené činnosti a hry jako např.:

- **Komunitní kruh** – je metoda práce základního významu, jejímž cílem je rozvoj vztahů, vytváření soudržnosti, pocitu sounáležitosti, přijetí každého dítěte, rozvoj emocionality, vytváření bezpečného klimatu třídy.
- **Smyslová cvičení** – zaměřená na jednotlivé smysly.

Sluch

Hledání tikajícího budíku v místnosti sluchem.

Zvukové hádanky – dítě hádá zvuky, které vydávají různé materiály.

Co je v krabičce – určování stejných zvuků ve dvojicích krabiček.

Určování hudebních nástrojů sluchem.

Určování písní hraných na hudební nástroj.

Zrak

Kimovy hry – co zmizelo ze souboru věcí.

Pracovní list – spojení dvou polovin (viz příloha F).

Pracovní list – pojmenování překrývajících se tvarů (viz příloha G).

Pracovní list – vyhledávání stejných znaků (viz příloha H).

Pracovní list – vyhledávání detailu na barevném obrázku (viz příloha I).

Pracovní list – sledování linie (viz příloha J).

Čich

Čichové vjemy – co to voní? (vnímání různých druhů koření, ovoce).

Chuť

Chuťové vjemy – ochutnávání a rozeznávání různých druhů ovoce, zeleniny, potravin se zakrytýma očima.

Hmat

Hmatové vjemy – kouzelná krabice, určování geometrických tvarů hmatem.

Hrubá motorika

Zdolávání překážek, lezení, plazení, chůze na cvičných lyžích (koordinace pohybů), cvičení na balanční polokouli, jízda na tříkolce nebo koloběžce na dopravním hřišti.

Jemná motorika

Hry s mozaikami, konstruktivní stavebnice, zatloukání tvarů do korkových destiček, práce s modelínou i těstem (válení, kroucení, promačkávání, vykrajování), práce s nůžkami.

Grafomotorika

Procvičování kloubů (ramenní, loketní, zápěstní), procvičování prstíků společně s říkankami, malování na velké formáty prstem, štětcem, houbou na tabuli.
Pracovní list – malý horní oblouk (viz příloha K)

Rozvoj řečového projevu

Rytmizace slov spojená s pohybem a hrou na rytmické nástrojky.

Trojice obrázků – řazení obrázků podle dějové posloupnosti.

Reprodukce pohádek podle obrázků.

Vytváření protikladů podle obrázků (velký - malý, vysoký - nízký).

Řešení situací.

Rozvoj řečového projevu zahrnoval i dechová cvičení, hlasová cvičení, cviky pro rozvíjení motoriky mluvidel, která jsou podrobně uvedena v IVP.

6.8 Analýza dat

H1: „Vzájemná kvalitní spolupráce pedagogů a klinického logopeda s rodinou je potřebná pro zdárný rozvoj chlapce se sluchovým a zrakovým postižením v řečové oblasti.“

Při ověřování této hypotézy byly zaznamenány v tabulce postupné pokroky šestiletého Vojtěcha při reedukaci řeči v období září 2013 – červen 2014.

Tab. 2: Pokroky při reedukaci řeči u Vojtěcha v období září 2013 – červen 2014

	Vadná a nesprávná výslovnost hlásek	Správná výslovnost hlásek
září	P, B, M, F, V, I, G, CH, T, D, N, Ě, Ď, Ň, C, S, Z, Č, Š, Ž, L, R, Ř	A, E, I, O, U, J
leden	T, D, N, Ě, Ď, Ň, C, S, Z, Č, Š, Ž, L, R, Ř	A, E, I, O, U, J, P, B, M, F, V, I, G, CH
červen	Ě, Ď, Ň, C, S, Z, Č, Š, Ž, L, R, Ř	A, E, I, O, U, J, P, B, M, F, V, I, G, CH, T, D, N,

Zdroj: Vlastní průzkum

Dále byla u této hypotézy hodnocena vzájemná spolupráce rodiny, klinického logopeda a pedagogů ve speciální logopedické třídě.

Tab. 3: Hodnocení spolupráce a dosažené pokroky v řečové oblasti u Vojtěcha

Časové období	Spolupráce rodiny s logopedem	Spolupráce rodiny s pedagogy v MŠ	Dosažené výsledky v řečové oblasti
září říjen	nezájem rodiny o spolupráci s logopedkou, konzultace navštěvují zřídka	nezájem rodiny o spolupráci, procvičování výslovnosti nahodilé	velmi slabé výsledky v odstraňování řečové vady
listopad prosinec	rodina postupně akceptuje závažnost postižení, spolupráce s logopedkou se rozšiřuje	spolupráce s MŠ se prohlubuje, procvičování řeči a plnění úkolů je intenzivnější	částečné výsledky v odstraňování řečové vady
leden únor	dobrá spolupráce s logopedkou, konzultace navštěvují pravidelně	spolupráce na dobré úrovni, každodenní plnění úkolů	výsledky se postupně dostávají
březen duben	úzká spolupráce s logopedkou, konzultace navštěvují pravidelně	intenzivní spolupráce na odstraňování řečové vady	znatelné výsledky v odstraňování řečové vady
květen červen	velmi dobrá spolupráce s logopedkou, konzultace navštěvují pravidelně	velmi úzká spolupráce, každodenní plnění úkolů	velmi dobré výsledky v odstraňování řečové vady

Zdroj: Vlastní průzkum

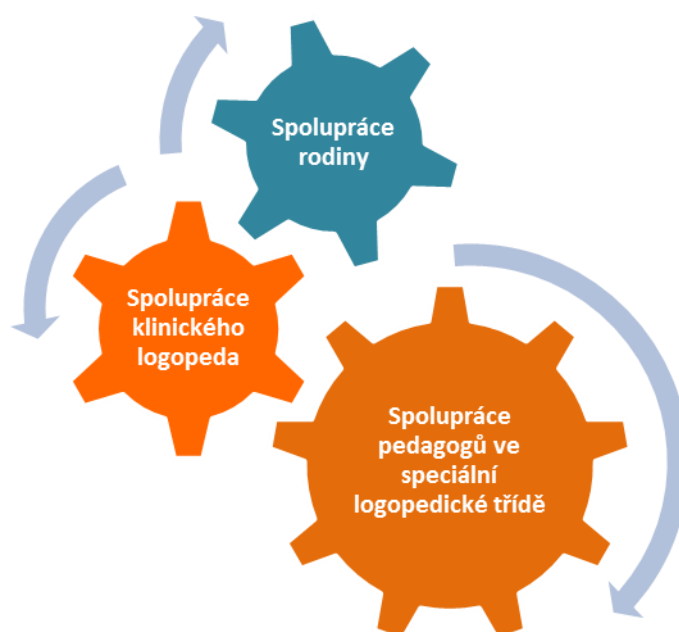
Rodiče šestiletého Vojtěcha zpočátku nejevili zájem o spolupráci s pedagogy ve speciální logopedické třídě ani o spolupráci s klinickým logopedem, který třídu dvakrát měsíčně navštěvoval. V té době byly výsledky v odstraňování řečové vady u Vojtěcha velmi slabé, téměř žádné.

Rozvoj slovní zásoby u zrakově a sluchově postiženého dítěte je jak uvádí Keblová (1997) závislý na podnětnosti rodiny, a to mnohem více než za normálních okolností.

Po několika konzultacích pedagogů s matkou dítěte a upozornění na vážnost zdravotních postižení a nutnou spolupráci, začala matka Vojtěcha docházet pravidelně na schůzky s klinickým logopedem a začala téměř denně plnit úkoly související s nápravou řeči u Vojtěcha. Výsledky v odstraňování řečové vady se začaly postupně dostavovat. Posun u tohoto dítěte byl během jednoho školního roku velice výrazný.

Tato hypotéza se potvrdila. Vzájemná kvalitní spolupráce pedagogů a klinického logopeda s rodinou je potřebná pro zdárný rozvoj chlapce se sluchovým a zrakovým postižením v řečové oblasti.

Graf 4: Znárodnění vzájemné spolupráce pedagogů a klinického logopeda s rodinou

Zdroj: Vlastní průzkum

H2: „Při vzdělávání chlapce se sluchovým a zrakovým postižením ve speciální logopedické třídě MŠ dojde k výraznému pokroku i v oblasti sociálních vztahů.“

Nezbytný vliv na rozvoj sociálních vztahů má v prvních dnech a měsících života dítěte matka nebo hlavní pečující osoba.

Vzájemné vztahy rodičů, jejich vztah k dětem, vztah sourozenců, soužití pohlaví a generací jsou určitým vzorem. Zdravá harmonická rodina a šťastná rodina je nejdůležitější podmínkou dobré a správné výchovy pro rodinný život.

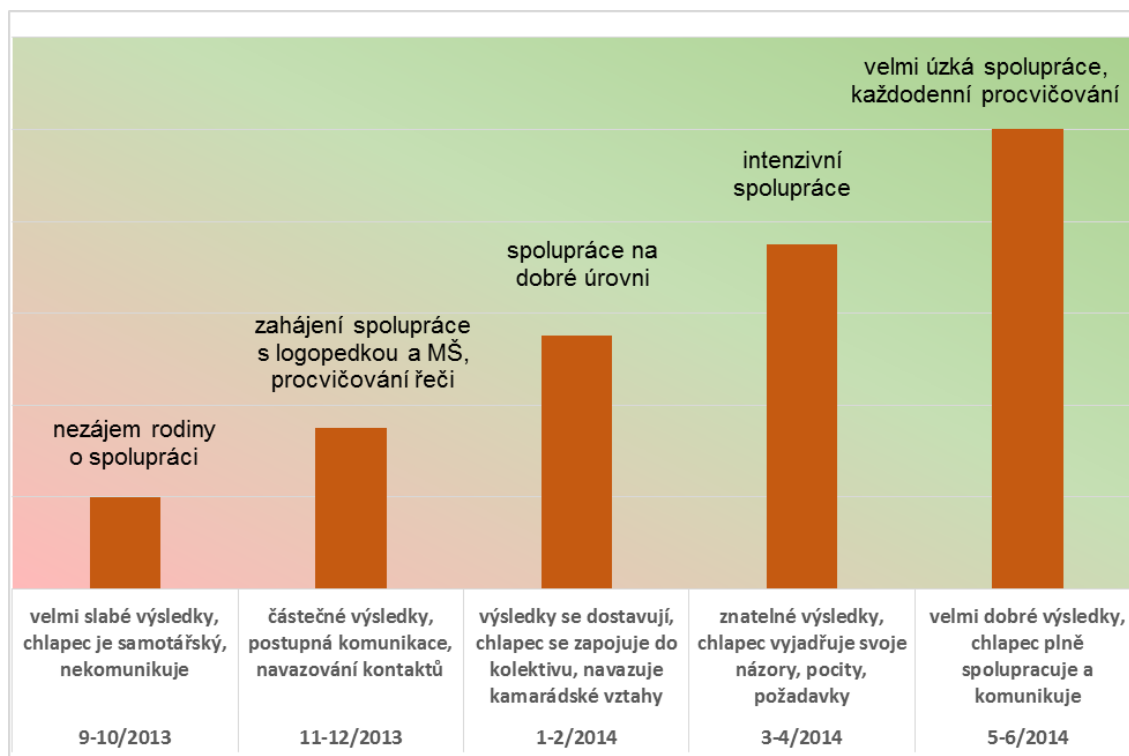
V rodině Vojtěcha podle sdělení matky neprobíhala tolik důležitá jednota v komunikaci mezi otcem a matkou. Rodiče se v mnohých názorech neshodovali, což způsobovalo zmatek a nejasnost ve vzájemné komunikaci mezi nimi a dítětem.

K výchovným problémům v rodině se přidala i role dítěte v mateřské škole. Nejprve v běžné mateřské škole, kam Vojtěch docházel od 3 let a poté ve speciální logopedické třídě, kam byl zařazen na doporučení pedagogicko-psychologické poradny po odkladu školní docházky. Tato třída má svá specifika, mezi která patří nízký počet dětí, možnost každodenní individuální péče, spolupráce s odbornými pracovníky a množství vhodných kompenzačních pomůcek. V průběhu docházky do běžné mateřské školy se Vojtěch nezačlenil do kolektivu, byl samotářský, uzavřený, nekomunikoval s dětmi ani s dospělými. Po nástupu do speciální logopedické třídy se chlapec nezapojoval do kolektivu, nevyhledával společné činnosti ani hry, nejraději si hrál sám. Postupem času, v průběhu tří měsíců, začal Vojtěch navazovat kontakt a komunikovat s ostatními dětmi na úrovni rovnocenných partnerů. V tomto období se začaly vytvářet kamarádské vztahy. Dosažení dobré pozice a sympatií u kamarádů bylo důležité pro potvrzení pozitivní hodnoty vlastní osoby. Vojtěch získal větší sebejistotu a sebeúctu, což se projevilo v jeho sebepojetí. Ostatní děti vnímaly Vojtěcha jako přátelského a často jej vyhledávaly ke svým hrám a činnostem, a to bez ohledu na jeho problémy v komunikaci, kterými trpěl díky svému zrakovému a sluchovému postižení. Vojtěch se během jednoho školního roku plně zapojil do kolektivu, rozvinula se u něho schopnost spolupracovat, komunikovat, mít pochopení pro druhého.

V oblasti komunikace dovedl Vojtěch přijatelným způsobem vyjádřit svoje názory, požadavky a pocity, které chtěl ostatním sdělit. Ve vzájemné komunikaci s jinými dětmi se rozvíjelo u Vojtěcha nejen sdílení, ale i spolupráce a zdravé sebeprosazení.

V rozvoji sociálních vztahů Vojtěcha sehrála důležitou roli i komunikace a vzájemná spolupráce pedagogů s matkou dítěte. Po několika vzájemných konzultacích matka pochopila, že pedagogové mají k dítěti pozitivní vztah a záleží jim na tom, aby se dítě v mateřské škole cítilo dobře a bylo spokojené. Pedagogové pomohli najít matce cestu pro Vojtěcha, která následně optimálně rozvinula jeho předpoklady. Vliv spolupráce pedagogů s matkou dítěte je popsán v následujícím grafu.

Graf 5: Vliv vzájemné spolupráce a dosažených pokroků v oblasti sociálních vztahů u Vojtěcha během období září 2013 – červen 2014

Zdroj: Vlastní průzkum

Tato hypotéza se potvrdila. Při vzdělávání chlapce se sluchovým a zrakovým postižením ve speciální logopedické třídě MŠ došlo k výraznému pokroku i v oblasti sociálních vztahů.

H3: „Chlapec se zrakovým a sluchovým postižením po absolvování speciální přípravy na školní docházku v logopedické třídě MŠ, s využitím odkladu školní docházky, bude schopen zahájit povinnou školní docházku v běžné ZŠ v místě bydliště.“

Při ověřování této hypotézy byla posouzena zpráva z vyšetření z Pedagogicko-psychologické poradny v Pelhřimově ze dne 10. 4. 2013, na jejímž základě byl chlapci doporučen odklad školní docházky a zpráva z vyšetření ze Speciálně pedagogického centra v Jihlavě ze dne 8. 4. 2014, ve které je chlapci doporučen nástup školní docházky v režimu individuální integrace a poskytnutí pedagogické asistence.

Zpráva z vyšetření z pedagogicko-psychologické poradny ze dne 10. 4. 2013 uvádí:

- chlapec navazuje sociální kontakt s menšími potížemi
- spolupracuje
- komunikuje však minimálně
- odpovídá pouze jednoslovně.

Jednotlivé oblasti školní zralosti jsou ve zprávě popsány:

Verbální projev – řeč nesrozumitelná, slovní zásoba nižší – neodpovídá věku, vyjadřování neobratné, výslovnost – narušená, řadu hlásek vyslovuje velmi nestabilně, většinu z nich nahrazuje hláskou jinou.

Koncentrace pozornosti – v první polovině vyšetření bez výraznějších potíží, od druhé poloviny pod vlivem únavy méně soustředěný – nutná výraznější motivace. Zadávané instrukce chápe bez potíží, pracovní tempo je přiměřené. U většiny úkolů potřebuje užší vedení.

Grafický projev – pravák, úchop méně správný, kresebný projev podprůměrný – kresba postavy v normě, odpovídá věku. Opis psacího písma odmítl, evidentně se zalekl složitějšího úkolu, opis teček bez potíží.

Sluchová analýza a syntéza – nedaří se, rytmizace slov s potížemi, fonemický sluch narušen (vada sluchu, test nedokončen).

Zraková diferenciac zrcadlových symbolů – nejistý, nutné vedení, zvýšeně chybje.

Prostorová orientace – na ploše ani v tělesném schématu se neorientuje, nedaří se ani pojmy - první, poslední.

Matematické představy – číselná řada 1 – 10 bez potíží, rozlišuje pojmy málo/hodně, méně/více. Z geometrických tvarů nepojmenuje obdélník. Základní barvy jsou nejisté, doplňkové barvy nepojmenuje vůbec.

Základní údaje o sobě a své rodině – orientuje se hůře, zná pouze jména rodinných příslušníků, svůj věk ani bydliště neví.

Verbální dovednosti – test se nepodařilo dokončit.

Zpráva pedagogicko-psychologické poradny uvádí rozsáhlou vadu řeči, blíže nespecifikovanou sluchovou vadu, nedostatečně rozvinutou oblast sluchového i zrakového vnímání. Na základě těchto závěrů byl chlapci jednoznačně doporučen odklad školní docházky o jeden školní rok a současně bylo navrženo zařazení do speciální logopedické třídy v mateřské škole.

Zpráva z vyšetření ze speciálně pedagogického centra ze dne 8. 4. 2014 uvádí:

Z vyšetření – k vyšetření přichází Vojtěch s oběma rodiči. Separace probíhá bez potíží, chlapec naváže přiměřený kontakt. Je ochotný, vstřícný, pracovní vyspělost je přiměřená. I přes občasnou tendenci ke hře je výdrž pozornosti poměrně dobrá, pracuje dobře a vytrvale. Reaguje na pokyny, občas potřebuje zopakovat instrukci. Natáčí hlavu. Řeč je dyslalická, občas nesrozumitelná, chlapec vypouští nebo nahrazuje některé hlásky. Slabší je slovní zásoba i vyjadřovací schopnosti. V testu rozumových schopností jsou předvedeny výkony lehce nerovnoměrné, pohybují se v pásmu mezi průměrem a podprůměrem. Aktuálně je nejlépe rozvinutá oblast kvantitativního myšlení, kde zvládá nejen proces přiřazování, ale i jednoduché součty. Orientuje se na číselné řadě.

V rámci širšího průměru se vyvíjí abstraktní vizuální myšlení a zrková paměť. Je schopen napodobovat zapamatované korálkové vzory nebo skládat jednodušší geometrické obrazce s pomocí barevných kostek. U některých manipulačních činností se projevuje motorická neobratnost (navlékání korálků). Podprůměrná je oblast verbálního uvažování v souvislosti s potížemi v řečovém vývoji, slabší je také krátkodobá sluchová paměť. Při reprodukci vět zopakuje pouze kratší celky, má potíže s výslovností těžších slov (klaun). Náročné je pro něj zejména formulování odpovědí na otázky z oblasti sociální orientace nebo vysvětlování významu slov.

V oblasti sluchové diferenciacce se chlapci vcelku dobře daří odlišovat podobné nesmyslné slabiky, potíže mu dělá především měkčení. Počáteční písmena ve slově dosud určuje s menší jistotou, u některých říká, že neví, místy zaměňuje zvukově podobné hlásky (v,b).

Je pravák, grafická nápodoba tvarů je poměrně dobrá, tahy jsou výrazné, s větším přítlakem. Volná kresba je námětová (kreslí auto), schematická, zobrazení je celkově jednodušší vzhledem k věku. Dobře zvládá nákres přímých linií. Výkres podepíše.

Závěr – chlapec se zrkovou a sluchovou vadou byl vyšetřen ve věku 6 roků, 9 měsíců. Aktuální úroveň rozumových schopností se pohybuje v pásmu průměru až podprůměru, s mírnou nerovnoměrností. Oslabení se projevuje v oblasti řečových schopností (ve všech složkách), následně je oslabena také oblast verbálního uvažování. Nedostatky se objevují také ve sféře krátkodobé sluchové paměti a sluchové fonemické diferenciacce. Naopak velmi dobře je nastaveno matematické uvažování. Vojtěchovi byla rovněž diagnostikována dyspraxie.

Jedná se o dítě se speciálními vzdělávacími potřebami pro sluchovou vadu. Pro účely školského zákona se dle § 16 odst. 2 jedná o kategorii zdravotního postižení a opravňuje žádat o integraci dítěte a poskytování odpovídajících forem a metod práce. Ředitel školy může dítěti na žádost rodičů povolit individuální vzdělávací plán.

Doporučení – doporučuji nástup školní docházky v režimu individuální integrace pro sluchovou a zrakovou vadu. Dominující omezení je pro chlapce zejména ztráta sluchu. Nutná bude tolerance v českém jazyce, při nácvičce čtení a psaní, potíže se však mohou objevit i v ostatních předmětech. Důležité je především ověřovat porozumění úkolům. Nutné je rovněž počítat s možnými nedostatky v oblasti jemné motoriky a grafomotoriky v souvislosti s dispraxií. Dále zpráva uvádí, že uvedené skutečnosti opravňují k poskytování pedagogické asistence v celkovém rozsahu 20 hodin týdně dle Školního vzdělávacího programu Škola pro život, zpracovaného podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Tato hypotéza se potvrdila. Chlapec se zrakovým a sluchovým postižením po absolvování speciální přípravy na školní docházku v logopedické třídě MŠ, s využitím odkladu školní docházky, byl schopen zahájit povinnou školní docházku v běžné základní škole v místě bydliště. V následujícím schématu je znázorněna časová posloupnost jednotlivých postupů vedoucích v konečné fázi k zařazení dítěte do běžné základní školy.

Graf 6: Časová posloupnost jednotlivých postupů

Zdroj: Vlastní průzkum

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo nastínit psychomotorický vývoj šestiletého chlapce se zrakovým a sluchovým postižením a vývoj jeho sociálních vztahů po zařazení dítěte do speciální logopedické třídy v mateřské škole. Teoretická část byla rozdělena do pěti kapitol, které se zabývaly jednotlivými tématy. V těchto kapitolách byl přiblížen psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku, zrakové postižení, sluchové postižení, vzdělávání dětí ve speciální logopedické třídě a význam individuálního vzdělávacího plánu.

V praktické části bylo vlastní výzkumné šetření realizováno ve speciální logopedické třídě v běžné mateřské škole. Cílem tohoto výzkumného šetření bylo popsat pokroky i stagnace v psychomotorickém vývoji duálně postiženého chlapce po zařazení do speciální logopedické třídy v MŠ. Provedený výzkum se dále zabýval možnostmi speciálně pedagogického působení na toto dítě a vývojem jeho sociálních vztahů. Dle výzkumného šetření byly zjištěny následující výsledky.

Pro zdárný rozvoj chlapce se sluchovým a zrakovým postižením v řečové oblasti je potřebná vzájemná kvalitní spolupráce pedagogů a klinického logopeda s rodinou dítěte. Bylo potvrzeno, že při vzdělávání chlapce se zrakovým a sluchovým postižením ve speciální logopedické třídě v MŠ se dostaví výrazný pokrok i v oblasti sociálních vztahů. Dále byl potvrzen předpoklad, že pokud tento chlapec absolvuje speciální přípravu na školní docházku v logopedické třídě v MŠ, bude schopen zahájit povinnou školní docházku v běžné základní škole v místě bydliště. Pomocí metod – pozorování, rozhovorů a analýzy dokumentů byly potvrzeny všechny hypotézy.

Psychomotorický vývoj dítěte souvisí s rozvojem motorických a duševních schopností dítěte. Mezi tyto schopnosti je zařazena i schopnost vnímání. Zrakové vnímání pomáhá dítěti rozvíjet názorné myšlení a sluchové vnímání je důležité pro rozvoj paměti a řeči. V případě zrakově a sluchově postiženého Vojtěcha byl psychomotorický vývoj bez speciální péče značně omezen.

V životě duálně postiženého Vojtěcha sehrál velkou roli jeho odklad školní docházky a následné zařazení do speciální logopedické třídy v MŠ. Každodenní individuální péče, speciální přístup pedagogů, výukové programy, metody a formy práce, kompenzační pomůcky a v neposlední řadě i snížený počet dětí ve třídě přispěly u Vojtěcha k všestrannému rozvoji osobnosti a otevřely mu nové možnosti poznání.

Velký vliv na celkový rozvoj dítěte měla i spolupráce pedagogů s rodinou. Rodičům bylo nutné vysvětlit, že dítěti nepomohou, budou-li se uzavírat do sebe

a odmítat spolupráci. Aktivní přístup rodičů znamenal pro Vojtěcha významný přínos v jeho rozvoji. Vzájemná spolupráce pedagogů a odborníků s rodinou pomohla nalézt Vojtěchovi cestu, která mu umožní optimálně rozvinout jeho předpoklady.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FINKOVÁ, D., L. LUDÍKOVÁ a V. RŮŽIČKOVÁ, *Speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5

FREEMAN, R. D., C. F. CARBIN a R. J. BOESE, *Tvé dítě neslyší? Průvodce pro všechny, kteří pečují o neslyšící děti*, Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1992.

HENDL, J., *Úvod do kvalitativního výzkumu*, Praha: Karolinum, 1997.

KEBLOVÁ, A., *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*, Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-051-6

KLENKOVÁ, J., *Logopedie*, 1. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9

KOMENSKÝ, J. A., *Velká didaktika in Vybrané spisy Komenského*, sv. 1. Praha: 1958.

KRAHULCOVÁ, B., *Komunikace sluchově postižených*, Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0329-2

KVĚTOŇOVÁ – ŠVECOVÁ, L., *Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku*, Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-063-8

LUDÍKOVÁ, L. a D. FINKOVÁ, *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením v raném a předškolním věku*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3697-5

LUDÍKOVÁ, L., *Předškolní výchova zrakově postižených dětí*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1990.

MATĚJČEK, Z., *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*, Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-0870-6

OPEKAROVÁ, O., *Kapitoly z výchovného poradenství*, Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-35-8

PIPEKOVÁ, J., *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6

PŘINOSILOVÁ, D., *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a využití v praxi*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 1997.

PULDA, M., *Surdopedie se zaměřením na raný a předškolní věk*, Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0476-2

RENOTIÉROVÁ, M., L. LUDÍKOVÁ a KOLEKTIV, *Speciální pedagogika*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1475-9

SLOWÍK, J., *Speciální pedagogika*, Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3

ŠTRÉBLOVÁ, M., *Poznáváme svět se zrakovým postižením, Úvod do tyflopédie*, Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2002. ISBN 80-7044-448-7

VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie I.*, Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2

ZELINKOVÁ, O., *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X

Seznam použitých internetových zdrojů

Metodický portál RVP, Individuální vzdělávací plán pro žáky se zdravotním postižením (online). 2015 (cit. 2015-01-02)

Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/s/2998/INDIVIDUALNI-VZDELAVACI-PLAN-PRO-ZAKY-SE-ZDRAVOTNIM-POSTIZENIM-S-POKYNY-K-TVORBE.html/>

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (online). (cit. 2015-02-01)
Dostupné z: <http://www.sons.cz/klasifikace.php>

Výzkumný ústav pedagogický, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (online). (cit. 2015-02-17)
Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

Inkluze, Individuální vzdělávací plán (online). (cit. 2015-02-10)
Dostupné z: <http://www.inkluze.cz/clanek-13/individualni-vzdelavaci-plan>

SEZNAM ZKRATEK

IVP – Individuální vzdělávací plán

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SPC – Speciálně pedagogické centrum

SEZNAM GRAFŮ a TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Počet chlapců a děvčat ve speciální logopedické třídě.....	35
Graf 2: Věkové rozložení dětí ve speciální logopedické třídě.....	35
Graf 3: Procentuální výskyt řečových vad ve speciální logopedické třídě.....	36
Graf 4: Znázornění spolupráce pedagogů a klinického logopeda s rodinou.....	45
Graf 5: Vliv vzájemné spolupráce a dosažených pokroků v oblasti sociálních vztahů u Vojtěcha během období září 2013 – červen 2014.....	47
Graf 6: Časová posloupnost jednotlivých postupů.....	50

Seznam tabulek

Tabulka 1: Celkový počet dětí v MŠ.....	34
Tabulka 2: Pokroky při reedukaci řeči u Vojtěcha v období září 2013 – červen 2014.....	43
Tabulka 3: Hodnocení spolupráce a dosažené pokroky v řečové oblasti u Vojtěcha.....	44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dechová cvičení.....	I
Příloha B – Gymnastika mluvidel	II
Příloha C – Artikulační cvičení	IV
Příloha D – Grafomotorická cvičení	VI
Příloha E – Pracovní list – nácvik hlásky C	VII
Příloha F – Spojení dvou polovin	VIII
Příloha G – Pojmenování překrývajících se tvarů	IX
Příloha H – Vyhledávání stejných znaků	X
Příloha I – Hledání detailu na barevném obrázku.....	XI
Příloha J – Sledování linie	XII
Příloha K – Grafomotorika – Malý horní oblouk.....	XIII
Příloha L – Individuální vzdělávací plán pro šestiletého Vojtěcha.....	XIV

PŘÍLOHY

Příloha A – Dechová cvičení

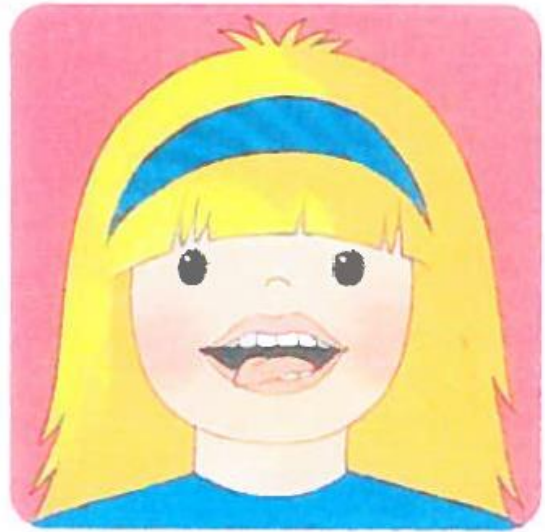
Cílem dechového cvičení je prohloubení fyziologicky správného vdechu i výdechu při mluvení. Dechové cvičení provádíme formou hry ve vyvětrané místnosti a stačí denně vždy pár minut.

Příklady cvičení:

- Vědomé vnímání vůně květin
- Foukání brčkem do vody
- Tvoření bublin pomocí bublifuku
- Foukaná kopaná
- Foukáním udržet ve vzduchu přičko
- Sfouknout plamen svíčky
- Hra na zobcovou flétnu

Příloha B – Gymnastika mluvidel

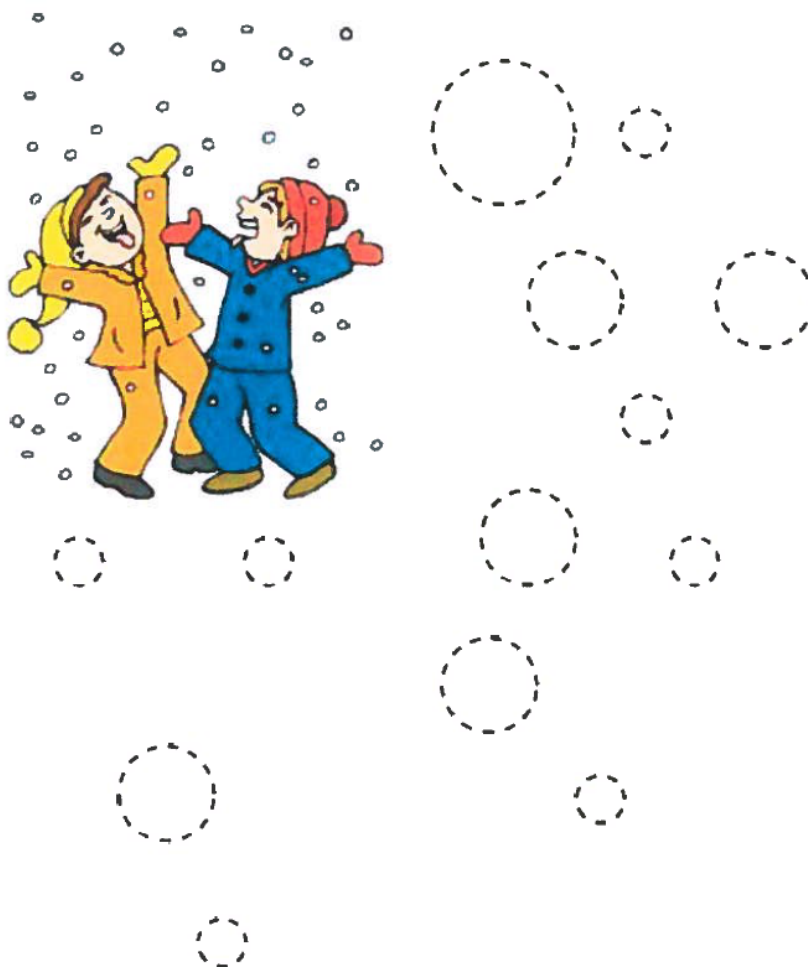

Příloha C – Artikulační cvičení

- A** – otevřít ústa, jako když jíme velké jablko, ááá
- O** – otevřít ústa, jako když jíme švestku, divíme se óóó
- U** – otevřít ústa, jako když jíme malou třešničku, sova houká – húúú,...
- E** – ukázat zuby, zasmát se, zamečet jako koza mééé,...
- I** – ukázat zuby a hodně se zasmát, řehat jako jako koník – hihhi,...
- P** – schovat zuby, stisknout rty, zadržet vzduch a pak najednou vypustit na dlaň, zašeptáme pá, pá, pá,...
- B** – schovat zuby, stisknout rty, zadržet dech: potom rty povolit a vypustit vzduch na ruku před ústy a opakovaně vyslovovat slabiku ma, místo m se ozve b
- M** – schováme zuby, stiskneme rty, přidáme hlas a pustíme vzduch na ruku před ústy, koza mé mé mé
- F** – foukáme na ruku jako jemný větrík, doprovázíme hlasem, či zpěvem fá, fó, fi, fů, fě...
- V** – našpulit ústa, přitlačit dolní ret k horním řezákům a spojit hlásku u se samohláskami: ua, uo,...
- T** – zasmát se, pootevřít ústa, dotknout se jazykem horních zubů, pak šeptem vypustit vzduch na dlaň drženou před ústy, tytyty,...
- D** – stejný postup jako při hlásce předchozí s přidáním hlasu, velký traktor d d d
- L** – otevřít ústa, dotknout se jazykem horní dásně a jazykem plesknout dolů – cvičíme u zrcadla – la, la, la...
- K** – nacvičujeme vleže, otevřít ústa, zatlačit koneček jazyka dolů a vzad vyslovovat tata ozve se kaka
- G** – otevřít ústa, zatlačit jazyk dolů a vzad a vyslovovat důrazně „d“
- CH** – dýcháme si na ruce a šeptáme cha, che, chu, cho, chi...
- H** – dýcháme na ruce jako při předchozí hlásce a přidáme hlas hhh, (na hrtanu dítě kontroluje vibraci položenou rukou)
- C** – zasmát se, zuby dát k sobě, jazykem se krátce dotýkat dolních zubů a napodobovat cvrčka – c – c – c

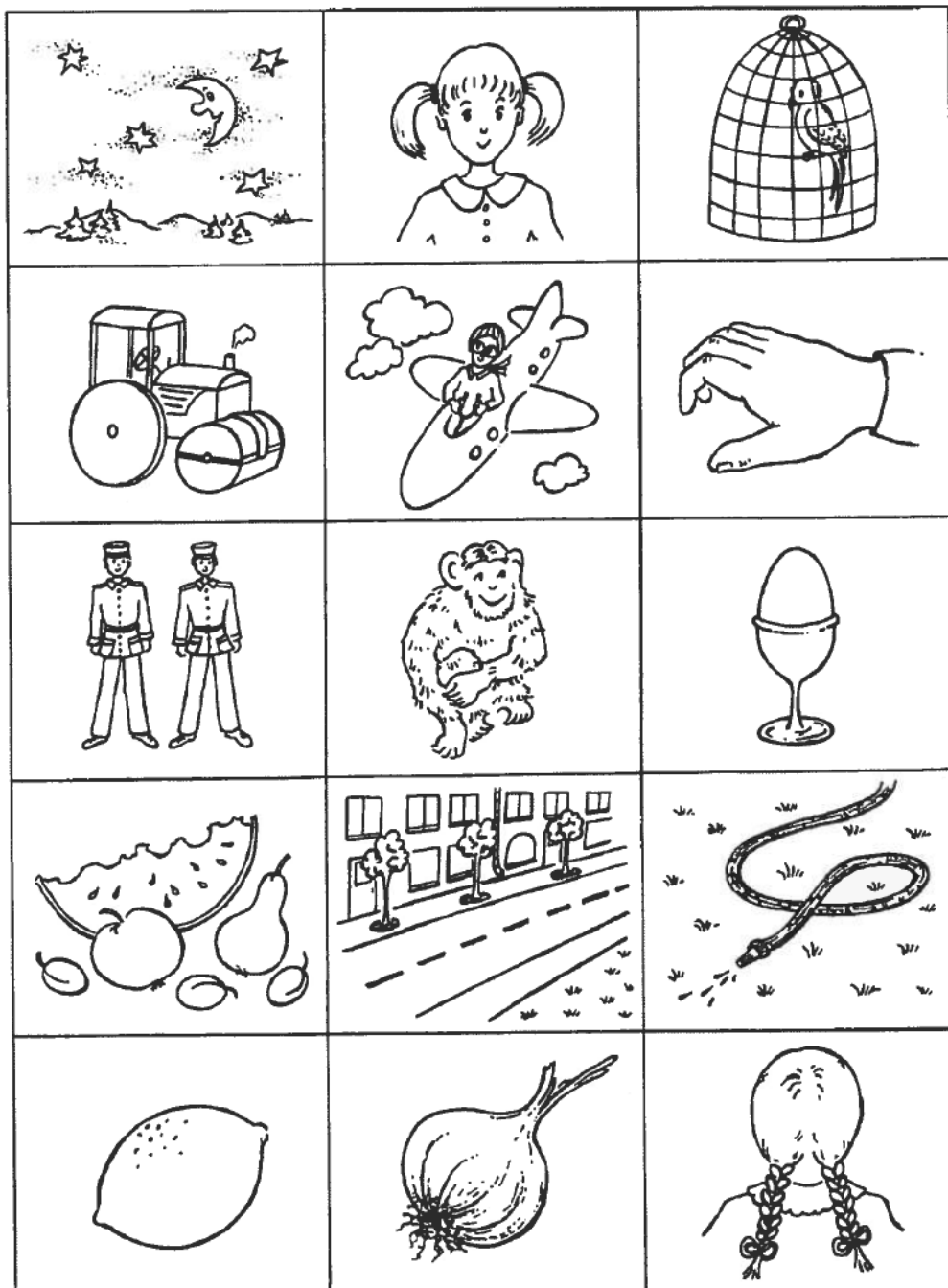
Příloha D – Grafomotorická cvičení

Sněží a Karolína s Markem mají radost ze sněhových vloček. Chtějí udělat i sněhové koule. Pomůžete jim? Nakreslete jich co nejvíc.

Příloha E – Pracovní list – nácvik hlásky C

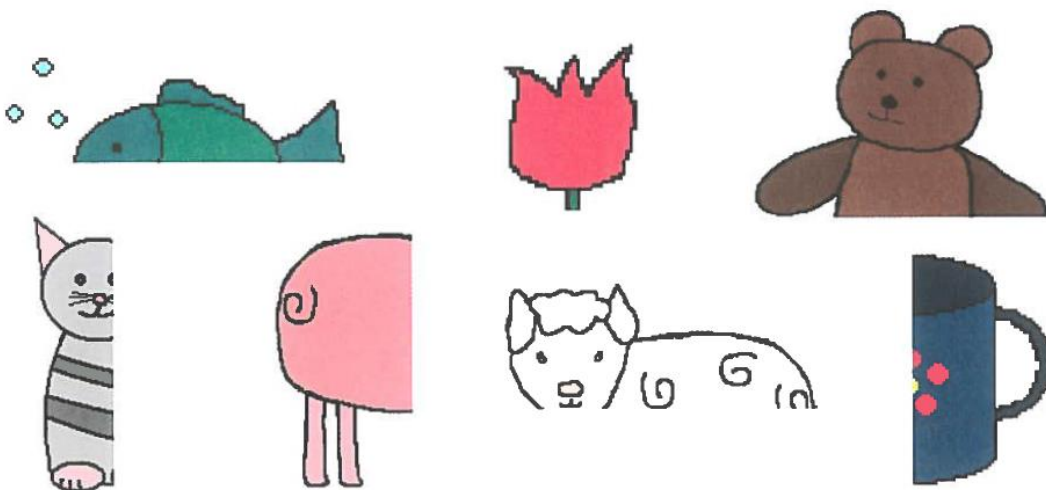
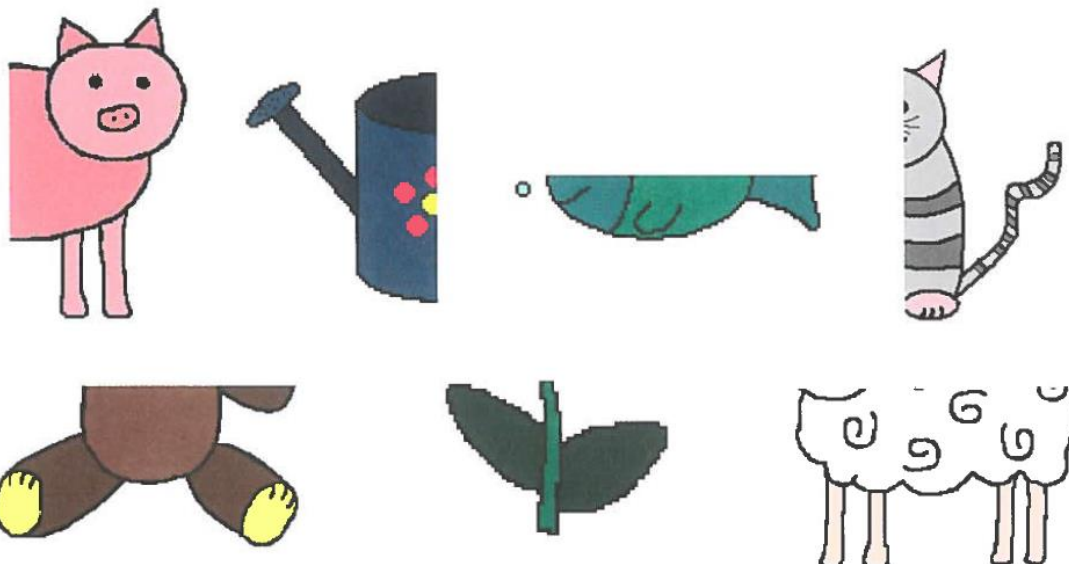
C

Příloha F – Spojení dvou polovin

Pokyny pro dítě:

Na pracovním listě vidíš několik polovin obrázku. Ukaž půlku v horní části a půlku v dolní části, které dohromady vytvoří celý obrázek.

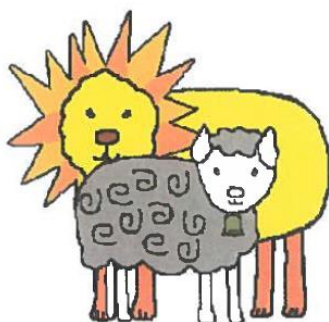
Příloha G – Pojmenování překrývajících se tvarů

Pokyny pro dítě:

Podívej se na obrázky, některé z nich nejsou úplně celé vidět. Ukážu na schované věci a ty mi zkus říct co to je.

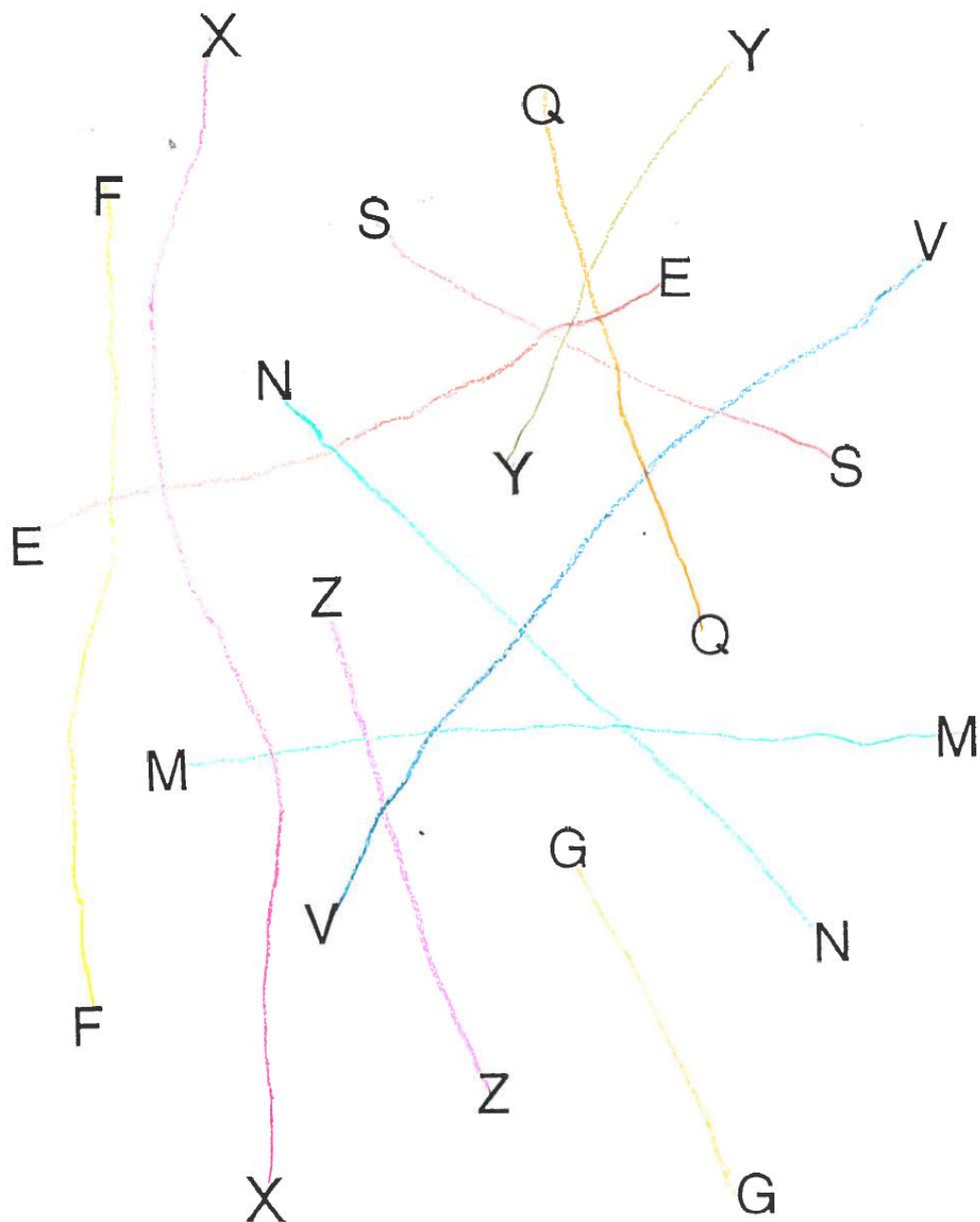
Pokyny pro rodiče/ pedagoga:

Dítěti postupně ukazujeme na lva, prasátko, kočku, konev, včelku.

Příloha H – Vyhledávání stejných znaků

Spoj čarou stejná písmena. Obtáhni je stejnou pastelkou.

Příloha I – Hledání detailu na barevném obrázku

Pokyny pro dítě:

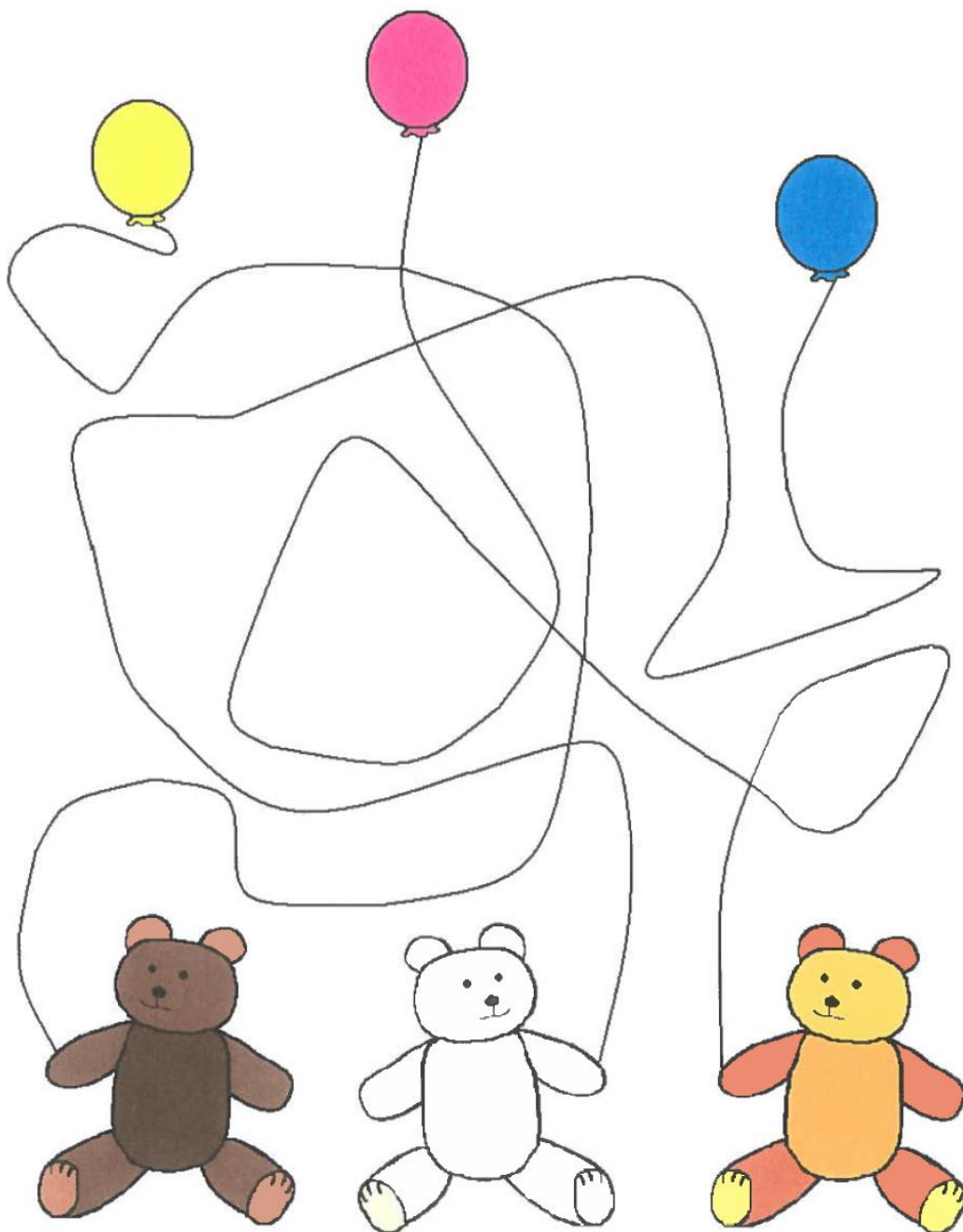
Podívej se na obrázky ve čtverečcích dole a zkus mi je najít na velkém obrázku.

Příloha J – Sledování linie

Pokyny pro dítě:

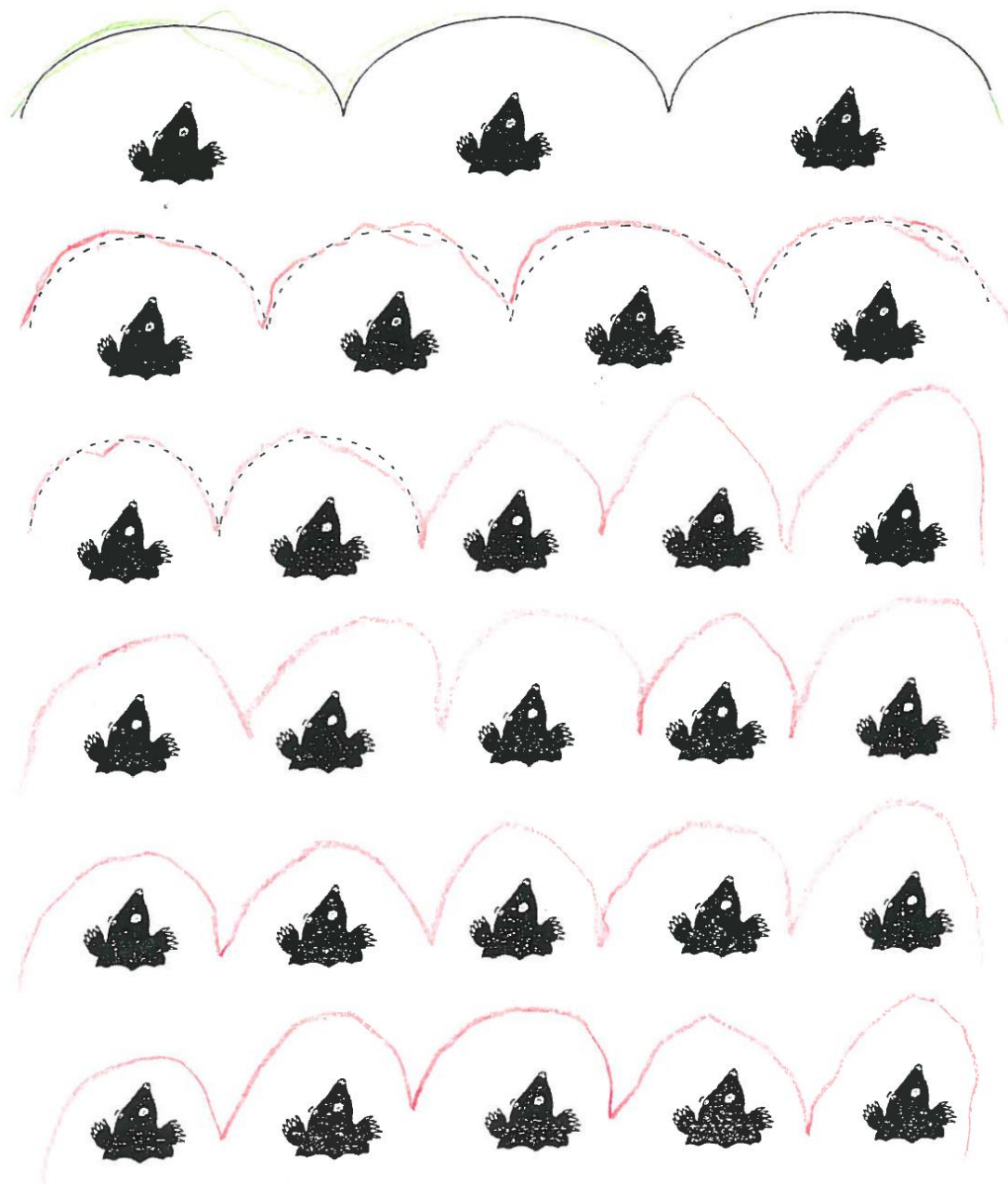
Sleduj provázek, který medvídek drží, a řekni mi, jakou barvu má jeho balónek.

Příloha K – Grafomotorika – Malý horní oblouk

„Co se tady děje?“ divili se krtci a vylézali na palouk. Za chvíli byla jedna krtčí hromádka vedle druhé.

Malý horní oblouk, kreslíme zleva doprava.

Příloha L – Individuální vzdělávací plán pro šestiletého Vojtěcha

Speciálně pedagogická péče:

Pravidelná individuální a skupinová logopedická péče v MŠ dle speciálně pedagogického plánu.

Speciálně pedagogická a psychologická intervence v SPC.

Nezbytné kompenzační a učební pomůcky, vybavení, učebnice:

Vybavení mateřské školy a na základě doporučení SPC.

Personální a pedagogické zajištění:

Pedagog a logopedická asistentka ve třídě.

Pravidelné konzultace s pracovníky SPC.

Studium odborné literatury.

Spolupráce se zákonnými zástupci:

Rodiče měli možnost seznámit se se Školním vzdělávacím programem, Třídním vzdělávacím programem a Speciálně pedagogickým plánem.

Probíhají pravidelné konzultace se zainteresovanými pracovníky během školního roku.

Logopedická intervence je zaznamenávána pravidelně do záznamů. /notýsek, logokarta

Rozvoj řečového projevu:

- dle postupu logopedky osvojování správné výslovnosti hlásek
- denní logopedická práce, cvičení mluvidel, artikulační cvičení, / viz. záznamy v logopedickém notýsku a měsíční záznamy v logopedické kartě/
- komplexní přístup, nutný nácvik všech smyslů
- rozvoj aktivní slovní zásoby – pojmenování věcí bezprostředně viděných, popis obrázků, předmětů, jevů, volný rozhovor během hry, dramatizace – dialogy s maňásky
- rozvoj souvislého projevu ve větách / spojení podstatného jména a slovesa/
- správný mluvní vzor
- rozvoj řečového projevu – používání podstatných, přídavných jmen, sloves, zvrtných zájmen pomocí her: Co kam patří, Říkej, co dělají, Trojice obrázků, Čtveřice obrázků, Jaká může být, Listonoš přinesl zásilku, Na zvědavou Aničku.
- reprodukce pohádek podle obrázků, leporel, oblíbených knih, čas. Sluníčko
- rytmická rozpočítadla a říkanky spojené s vytleskáváním a hrou na tělo
- všímání si určených slov v textu – dát znamení na opakující se slovo

Slovní zásoba

Cílem je vedení dítěte k aktivnímu užívání slovní zásoby:

- Hry typu „Šla babička do městečka, koupila tam...“
- Doplnění slov - „Byl jsem (v lese, v obchodě, na letišti) a viděl jsem, koupil jsem... - podstatná jména
- Doplnující otázky - Co jezdí, co léta, co se obléká, co roste na stromě, v zahradě...
- Co potřebuji k vaření, šití, stavbě domu...
- Doplnění sloves - činností - Co dělá maminka, prodavačka, zedník ... - slovesa.

- Jaké je jablíčko, jaký je strom - přídavná jména atd.
- Protiklady - (velký - malý, vysoký - nízký, tma - světlo, ale také utíká - stojí apod.)
- Přirovnání - velký jako..., vysoký jako...
- Synonyma - „řekni to jinak“
- Práce s pamětí slov
 - o Hledání významu - „k čemu je to dobré, co se s tím dá dělat, kdo to potřebuje“ (například koš - na houby, na prádlo, na odpadky...)
 - o Hledání rýmu
 - o Hledání metafor a přirovnání v textu - „Jak by se to dalo říci jinak?“
 - o Hledání slov na danou slabiku, hlásku, lze napovídat opisem (sa - je to zelené a maminka to dává do mísy, jí se to syrové... - salát)
 - o Třídění slov podle určitého hlediska (co jezdí po kolejích, po silnici, co léta, co vozí hodně lidí, co jezdí daleko...); osvědčují se témata, jako ovoce, zelenina
 - o Stupňování (velký - větší - největší)
- Práce s obrázky - hledání souvislostí - „k čemu to patří“ (ucho k tašce, k hrnečku, ucho na hlavě, rozdíl uši - ucha)
- Určování slov: neutrálních a citově zabarvených (pes - pejsánek, hafan; dům - domek, chaloupka, chatrč...) nadřazeného pojmu (lžíce, vidlička, nůž - příbor; kalhoty, košile, kravata - oblečení)
- Vymyšlení příběhu - každý z účastníků přidá jednu větu (předešlé se už neopakují)
- Řešení situací: „Co bys dělal, kdybys...“
- Vyprávění příběhu

Dechová cvičení

Nádech

- Vdechneme nenásilně nosem, bez zvedání ramen, nadechujeme se do břicha, cvičíme v leže, vstoje (kontrolujeme rukou)
- Motivace: květina, ovoce, les, houby, jídlo, čerstvě pořezané dřevo
- Dýchání břišní – začít mírným výdechem ústy, poté nádech nosem
- Dýchání v leže, ruka na břicho a při výdechu přitlačit na břicho - výdech dlouhý, jemný
- Vědomé vnímání vůně květin, posekané trávy apod. (s výjimkou alergiků)
- Pití brčkem; je třeba kontrolovat, zda dítě nenadechuje ústy škvírkami vedle brčka
- Hra na zobcovou flétnu nebo jiný dechový nástroj
- Všechny hry ve vodě - výdech do vody, potápění, zaháněná stříkáním...
- Plavání
- Recitace

Výdech

- Prodloužit výdechovou fází (co nejpomalejší výdech)
- Motivace: Na nafukovací balónek (sssss), na mouchu, na včelu (zzzz), na vlak (šššš), na vítr (fí,fí,fí), na vlak před tunelem (úúúú), na sirénu – loď (uú,uú,uú), na auto (tú,tú,tú), na sovu (hú,hú,hú), na tlampač (halóóó).
- Foukáme na vlajku, na proužek papíru – využití toaletního nebo krepového papíru
- Foukáme na zrcátko
- Foukáme na lodíčku ve vodě

- Foukáme do brčka – do vody
- Využíváme různé píšťalky a frkačky z pouti, nafukovací balónky
- Jednoduchá říkadla na jednotlivé části – na jeden nádech a výdech – „Byla jedna babka“
- Bublínky z mydlinek co největší - kontrolovaný dlouhý výdech
- Výdech – „Píšťalka“
- „Na indiána“ – uá, uá, uá – nízkým hlasem, dlouhý výdech

Usměrňování výdechového proudu

- velký had – hlasitě, menší polohlasně, nejmenší slabě – poté hádáme, který zasyčel
- Foukání na zmrzlé ruce
- Foukání do horké polévky
- Foukání na květinu
- Foukání do lehkých předmětů a hraček – na stole, na zemi
- Fotbal – foukání do vatové kuličky, usměrnit do brány
- Foukaná kopaná - míček ze smotku vaty, kousku polystyrenu nebo peříčko se snažíme foukáním udržet na ploše stolu a dopravit je do branky soupeře; hráči nehrají zároveň, ale střídají se, když předmět spadne ze stolu nebo při gólu
- Foukáním udržet ve vzduchu peříčko, semena pampelišky

Hlasová cvičení

- „Medvídek“ - hlasové cvičení – v jedné rovině, hlas nekolísá
- „Mručíme jako medvěd“ - Vnímání vibrací u nízko položeného hlasu (mmm)
- „O třech medvědech“ – hluboký, vyšší, nejvyšší
- „Letadlo“ - hlasové cvičení – v jedné rovině, hlas nekolísá
- „Ptáček“ – střídání vysokého a hlubokého hlasu - áááá
- Vnímání vibrací u nízko položeného hlasu (mmmá – mmmááááá)
- Vnímání vibrací u nízko položeného hlasu (Ču, Čo)
- Nástup hlasu v největším nádechu
- Fixovat střední intenzitu hlasu

Cviky pro rozvíjení motoriky mluvidel

Polohování a pohyblivost jazyka

- Pohyb jazyka dopředu a dozadu, z pusy ven a zpět - čertík
- Pohyb jazyka z pravého koutku do levého a zpět - čertík se rozhlíží, ještěrka mává ocáskem
- Pohyb jazyka nahoru a dolů - olíznout si špičku nosu, bradu, olíznout si horní ret, dolní ret
- Pohyb jazyka do kruhu - olíznout si rty kolem dokola jednou, později i víckrát, zkoušet na obě strany (předpokládá dobré zvládnutí předchozího úkolu)
- Pohyb rtů - našpulit rty - dáváme pusinku, foukáme, olizujeme si prst namočený např. do jogurtu, pískáme...
- Jazyk se stočí špičkou nahoru a dozadu po patře a rychle se natáhne - zvuk připomíná klapání koňských podkov
- Pohyb jazyka po horní a dolní alveole
- Ťukat špičkou jazyka na horní alveolu - datel klepe, někdo ťuká...

- Špička jazyka se opře o horní alveolu a klesne k dolní (už bez pohybu do stran) - ležeme na půdu a utíkáme do přízemí, zvedneme nahoru kamínek a pustíme ho rovně dolů... brada by měla být v klidu, pohybujeme pouze jazykem
- Vibrace volných, k sobě přiložených rtů při výdechu - jako frká koník
- Houpačka – ústa široce otevřená, špička vypláznutého jazyka se ohýbá nahoru, dolů
- Mlsná kočička – vypláznutý jazyk krouživým pohybem olizuje dolní a horní ret
- Sekačka – otevřená pusa, vypláznutý jazyk se pohybuje v koutcích vpravo, vlevo
- Kartáček na zuby – otevřená ústa, jazyk jezdí po horních a dolních zubech
- Pinkponk – jazyk vytváří střídavě bouličky na pravé a levé tváři
- Koníček – mlaskání jazykem na tvrdém patře
- Natěrač – olizování tvrdého patra zezadu dopředu plácnutím jazyka
- Uličník – masáž jazyka – vsouvání jazyka mezi lehce sevřené zuby
- Zpěv na slabiky – známé jednoduché písně zpíváme na slabiky lalala, dadada, lí,le,lo,lu,
- Špičkou jazyka jet po horním patře, zezadu ho zkusit vytlačit ven (jazyk se ohne do oblouku a přimáčkne se na patro) - prst je zvědavý, ale nepatří do pusy, musíme ho vyhnat
- Držet horní zuby proti dolnímu rtu - foukat jako vítr – fí
- Přitisknout špičku jazyka za dolní zuby a trochu otvírat a zavírat pusy - klíček dáme do zámku, otevřeme a zavřeme dveře
- Roztáhnout jazyk do placičky a okrajem ho přitisknout ke všem dolním zubům - máma dělá placku z těsta a zoubky jsou formička, totéž nahoře
- Zvednout okraje jazyka nahoru - udělej mističku, ruličku

Rty

- Kapřík – tvarovat rty do kroužku, rty se lehce dotýkají, přibližují se a oddalují
- Pusinka – špulení rtů, pošli pusinku
- Pískání – špulení, pískání
- Kuřátka – pí,pí,pí (výrazně artikulovat)
- Klaun – široký úsměv (musí být vidět všechny zuby), střídáme se špulením, špulení rtů – přesouvání vpravo, vlevo
- Vyslovování samohlásek – aiu, aeiou, aeu – vázaně
- Zuby – lehce zkousnout na sebe – vyrovnat zkus, široký úsměv
- Cvakačka – cvakání zubů – oddálení (jako při a) a přiblížení
- Pohyb rtů - roztáhnout rty doširoka, úsměv, pejsek cení zoubky
- Uvolnit rty a brnkat prstem o dolní ret (brm, brm)
- Nafouknout obě tváře a prsty „propíchnout“ - balón praskl
- Horními zoubky stahovat jogurt nebo krém z dolního rtu
- Nafouknout obě tváře a pouštět vzduch po troškách ven přes pevný závěr - děda kouří fajfku, mašinka se rozjíždí a pomalu zvyšuje rychlost (PB), případně lze držet nos ucpaný
- Udělat kapříka - vysát vzduch z tváří - vmáčknout je, rty tvoří osmičku

Čelist

- Přežvykujeme jako kravička
- Plynulé zvedání a spouštění čelisti

Měkké patro

- Kloktání
- Pití vody brčkem

- Foukání brčkem do vody

Cvičení mimických svalů, čelistí, gymnastika rtů, jazyka

- Motivace – napodobování zvuků, pokud možno spojovat s vhodným pohybem
- Na hada, husu – syčení sss – zuby lehce zkousnuté, široký úsměv , na jeden dech
- Na včelu, mouchu - bzzzz
- Na cvrčka – potichu ttt, jazyk za dolní řezáky, široký úsměv
- Na zvoneček – cink cink, cinky
- Na kočičku – voláme na kočičku ččč, čičiči – zuby lehce na sebe, špulíme rty
- Na vláček – ššš – špulíme rty
- Na šumák – šššišiši – špulíme rty
- Na čmeláka – žžžžbžbžžž – špulíme rty
- Na krávu – bú bú bú
- Na ovci – bé bé bé
- Na kozu – mé mé mé
- Na sovu – hú hú hú
- Na veverku – hop hop
- Na kočku – mňau mňau mňau
- Na kuřata – pi pi pi
- Na vodu – bla bla bla, blo, blo, blo, blu, blu, blu
- Na zvony – bim bim bam, bim bim bam
- Na telefon – haló, haló, mámo, táto
- Na zlobila – ty ty ty
- Na nemocného – aú aú aú oú oú oú
- Na vzdychálka – ej ej, jau jau
- Na mlsálka – mňam mňam mňam

FORMÁLNÍ STRÁNKA ŘEČI

1.1 SADY ZAMĚŘENÉ NA JEDNOTLIVÉ SKUPINY HLÁSEK

Využívá se multisenzoriální vnímání a vhodná motivace. Postupně se klade důraz i na přesnost a rozsah pohybu, omezují se pomocné motivační prostředky.

1.2 P,B,M A F,V

- Běžné foukání
- Nafouknout obě tváře a pouštět vzduch po troškách ven přes pevný závěr (P,B)
- Stahovat horními zuby jogurt z dolního rtu, později bez něj
- Držet horní zuby proti dolnímu rtu – fí

1.3 K, G, CH

- posilovat uzávěr horního patra kloktáním
- cvičení provádět i vleže s polohováním jazyka
- špička jazyka za dolními řezáky, hřbet jazyka tlačit dolů a vzad
- procvičování čelisti, otvírání a zavírání, výdechový proud na hřbet ruky /ch /
- vyvozovat ze zvuků a zařazovat do slabik /ka-ko-ku-ki-ga-go-gu-cha-che-chi /

1.4 T,D,N A L,R,Ř

- pohyb jazyka po horní a dolní dásni – olizovat alveoly za horními a dolními zuby, ze strany na stranu (počítáme zoubky), snažíme se o co největší čelistní úhel.

- ťukání špičkou jazyka nad horními řezáky.
- špička jazyka se opře o horní alveoly a klesne k dolním (už bez pohybu do stran). brada je v klidu, pohybuje se jen jazyk.
- vibrace rtů volně k sobě přiložených při výdechu – frká koník.

1.5 C,S,Z Č,Š,Ž A Ť,Ď,Ň

- Přitisknout špičku jazyka za dolní zuby a trochu zavírat a otvírat pusu.
- Roztáhnout jazyk do placičky a okrajem ho přitisknout ke všem dolním zubům, totéž nahoře.
- Zvednout okraje jazyka nahoru.
- Špičkou jazyka jet po horním patře zezadu a zastavit se na ploše zubů – nevypláznout.
- Vložit do úst ukazováček a špičkou jazyka se pokoušet vytlačit ho ven (jazyk se ohne do oblouku a přimáčkne se na patro).

Rozvíjení sluchového vnímání a sluchové paměti:

- rozklad slov na slabiky spojený s vytleskáváním / zpočátku společně s učitelkou/
- diferenciací sykavek za pomoci obrázků /zvuky, cvrček ccc, had sss, včela bzzzz/
- rozvíjení fonematického sluchu – zvuky z okolí, stejná a odlišná slova, asociace,
- páry slov, které se liší hláskou / Zní to stejně? dům – bum, kosa – koza../
- rozlišovat délku hlásek ve slově /pomocí bzučáku/
- skládání obrázků podle diktátu
- zapamatování si řady slov / Co babička přivezla/
- všeobecně zaměřené hry
- „Všechno lítá, co peří má“
- vyjádřit pohybem stoupání nebo klesání melodie (do dřepu nebo vstáváním)
- hledání zvuků – Najdi schovaný budík apod.
- zvukové hádanky – Dítě hádá zvuky, které vydávají různé materiály
- „Co je v krabici?“ – do stejných malých krabiček dáme různé předměty (skleněné korálky, rýži, kamínky). Dítěti ukážeme, co tam je a může si zachrastit. Poté krabičky promícháme a dítě hádá.
- učitel vyluzuje různé zvuky, ale dítě reaguje pouze tehdy, ozve-li se dohodnutý zvuk (např. vyskočí)
- učitel vyloudí dva zvuky – stejné nebo různé, dítě podle situace zvedá dva stejně barevné nebo různě barevné předměty (drátěnky, kostky)
- Poslech a reprodukce různých básniček a písniček
- Hra na slepou bábu a její varianty
- PH „Pepíčku, pípní“
- Hledání budíku v místnosti
- Vyťukávání, vytleskávání rytmu písničky, rozpočítadla
- Vyjadřování pohybem stoupající a klesající melodie, např. improvizace učitelky na klavír
- Poznávání písničky jen podle melodie
- „Kdo tě volá, kdo tě budí“
- Hledání předmětu ve třídě - Hoří! - děti schovají v místnosti předem dohodnutý předmět. Hledá ho dítě, které bylo za dveřmi. Změnami hlasitosti mu ostatní pomáhají - čím blíže předmětu, tím hlasitěji volají (samá voda, přihořívá...)
- Dítě hádá zvuky, které vydávají různé materiály

- Co je v krabičce - do malých krabiček dáme různé předměty, dítěti ukážeme, co tam je, a může si zkusit, jak to chrastí; pak krabičky pomícháme, jsou-li stejné, nebo dítěti zavážeme oči, jsou-li každá jiná, a dítě hádá podle zvuku, co v krabičce je
- Přírodní

Akustická pozornost

- Hrajeme slovní kopanou na poslední slabiku
- Vymýšlíme slova na první slabiku, později i na první písmenko
- Určíme si slovo (jméno), které budeme hledat; dospělý říká rychle řadu slov nebo krátké věty, používá i slova podobná (zdrobněliny jména, slova od stejného slovního základu); jakmile dítě zaslechne určené slovo, udělá krok dopředu; pokud udělá chybu, musí udělat krok zpět
- Dospělý říká např.: kočka mňouká, pes kuňka, žába mečí... děti reagují jen na pravdivé výroky
- Určíme slovo, na které bude dítě reagovat v souvislém textu (většinou jde o klíčové slovo pohádky - princezna, princ, drak, čert apod.); pak čteme pohádku, jakmile dítě slovo zaslechne, tleskne
- Ve vyprávění pohádky děláme chyby (přidáme opakovaně slovo, které tam nepatří - bum, změníme obsah - Modrá Karkulka, šla přes louku, nesla si v košíku cvičky); dítě musí zareagovat na chybu a opravit ji

Rozvoj sluchové paměti

- „Přijela tetička a přivezla“
- před dítětem jsou rozložené kartičky s obrázky. Dítě vybírá kartičky s obrázky, co vše tetička přivezla. Obrázky pokládá na jednu společnou hromadu tak, že je vždy vidět jenom poslední obrázek. Při každé nové kartičce musí zopakovat všechna předchozí slova, a to ve správném pořadí.
- vyložíme na stůl několik obrázků (asi 6), dítě poslouchá, v jakém pořadí je jmenujeme a pak je sestaví v tom pořadí, v jakém je slyšelo

Rozvoj sluchové pozornosti

- „Kouzelné slovíčko“
- vybereme jednu kartičku s obrázkem a položíme ji před dítě. Říkáme řadu slov. Když zaslechne slovo z obrázku, bouchne na bubínek, tleskne, zvolá.
- „Správná slova“ Dítě reaguje na správné výroky. Např. Kočka mňouká. Dítě sedí s hlavou na stole a zvedne ji při správném výroku (snadněji se soustředí).
- „Popletená slova“
- PH „Všechno lítá, co peří má“
- Dospělý vyluzuje různé zvuky, ale dítě reaguje pouze tehdy, ozve-li se dohodnutý zvuk (např. vyskočí při písknutí, jinak nereaguje)
- učitel říká a dítě reaguje jen na nepravdivé výroky. Např. Pes mňouká. Dítě opravuje.
- ve vyprávění známé pohádky děláme chyby. Např. Modrá Karkulka. Dítě opravuje. Postupně děláme chyby stále méně nápadné.
- „Na balíčky“
- Auto veze balíčky pro kluky a holčičky. Co první balík má? Pojmenováváme obrázky – jednotlivé okruhy – témata ze života dítěte

Sluchová percepce

- Rozeznávání krátkých a dlouhých slabik,
- krátkých a dlouhých tonů
- stejná a odlišná slova

Sluchová diferenciac

- rozeznávání tvrdých a měkkých slabik
- poznej zvuky hudebních nástrojů
- poznej zvuky z okolí – který zazněl dvakrát
- opakování hlásek poslechem – výrazně doprovázet i postavením mluvidel

Rozvoj rytmického cítění

- vyteskávání slov, říkanek, rozpočítadel,
- zopakuj rytmus
- spojení pohybu s říkadly s využitím rytm.nástrojů, hudebního doprovodu

Zrakové vnímání a zraková paměť:

- vyhledávat tvary shodné a určovat rozdílné
- hledat rozdíly mezi jednoduchými obrázky / čas. Sluníčko/
- Kimovy hry, hra pexeso
- poznat, co se v místnosti změnilo, kdo je ukrytý pod dekou, kdo chybí u stolečku,
- rozpoznat obrázek a jeho stín
- procvičování orientace na ploše
- řešení jednoduchých bludišť
- vyhledávání stejných tvarů / geometrické tvary, písmena, číslice/
- zapamatuj si co nejvíce obrázků
- vyjmenuj obrázky, vysvětli, proč k sobě patří – souvislosti
- „Co zmizelo ze stolu?“
- Hledání rozdílů mezi podobnými obrázky
- Dvojice obrázků se liší
- Dokreslování obrázků
- Vyškrtávání stejného tvaru na papíře, spojování stejných tvarů čarou
- Hledání písmen v textu (novinové titulky, časopis s většími písmenky) a označení fixem nebo značkovačem určitého písmene - dítě nemusí písmeno umět, hledá jen určitý tvar
- Hra na němého - dítě hádá z pohybu rtů, které slovo říkáme (dospělý má před sebou řadu obrázků, které bezhlavně jmenuje)
- Vybarvování mozaiky plošek podle daných značek (hvězdičky zeleně, puntík červeně...)
- Hledat obrázky ve zmeti čar
- Hledat určité tvary tam, kde se překrývá řada různých obrazců

Rozvoj zrakové paměti

- kimovy hry
- „Jak to bylo?“ varianta 1
- nejdříve si prohlédneme to, co je na stole, pojmenujeme předměty a poté schováme. cvičíme zrakovou paměť – určujeme zpaměti jaké tam byly věci.
- „Jak to bylo?“ varianta 2

- nejdříve si prohlédneme obrázek, pojmenuje ho a poté cvičíme zrakovou paměť – určujeme z paměti jaké tam byly věci a jejich umístění (nahoře, dole uprostřed)
- dáme dítěti maximálně 8 předmětů, sestavíme je do řady. Dítě si má zapamatovat jejich umístění. Pak předměty promícháme a dítě je znova sestaví v původně sestaví
- děti mají před sebou v řadě několik obrázků a důkladně si je prohlédnou. Pak obrázky zamícháme. Děti mají znovu vytvořit řadu v původním pořadí (vedeme je ke skládání obrázků zleva doprava jako při čtení).
- co na obrázku přibýlo?
- postupně malujeme obrázek. Dítě hledá, co jsme přimalovali.
- **Rozvoj zrakové pozornosti a diferenciac**
- „Co se změnilo?“ (v místnosti, v oblečení). Začínáme výraznými změnami. Postupně můžeme měnit jen detaily.
- „Co zmizelo ze stolu? Maximálně 8 předmětů. Pokud dítě dělá chyby, snížíme počet předmětů, pak je společně vyjmenujeme a řekneme, k čemu jsou, komu patří apod. To usnadní jejich zapamatování.
- „Hledání rozdílů mezi podobnými obrázky“. PC program Méd'a, knihy a časopisy, pracovní listy.
- „Dvojice obrázků“ Obrázky se liší ve dvou nebo více detailech. Dítě hledá správné dvojice.
- „Vyškrtáváme“ Vyškrtáváme stejné tvary na papíře, spojujeme stejné tvary čarou. Začínáme tím, že dítěti předkládáme méně znaků, tvarově a barevně výrazných. Později zvyšujeme náročnost (počet, zmenšuje se velikost). Poté přecházíme k abstraktním nebo geometrickým tvarům.
- Vybarvování Omalovánky a domalovánky (postřeh, přesnost při výběru barvy)
- Skládání rozstříhaného obrázku, stránky z časopisu
- Hledání a třídění stejných předmětů stejného tvaru i velikosti
- Pozorování - „Dívám se a vidím něco červeného“ (kulatého, dřevěného...)
-

Optická figura – pozadí a schopnost optického členění

- „Mozaika“ Pracovní listy pro vybarvování plošek – podle daných značek. Např. kolečka červeně, hvězdičky zeleně ...
- „Kde je?“
- Vyhledávání objektu v pozadí – v pozadí obrázku
- „Velryba“ - PC Méd'a
- hledání tvarů tam, kde se překrývá řada různých obrazců (např. Kolik je na obrázku míčů?)

Rozvíjení jemné motoriky:

- denně hry se stavebnicemi / hříbečkové a koráلكové mozaiky, konstruktivní stavebnice Lego, velký výběr stavebnic a pomůcek ve třídě/
- třídění přírodnin podle hmatu / kaštiny, žaludy, bukvice, kamínky, čočka a hrách/
- rozlišování různých povrchů hmatem / hmatové desky/
- rozlišování různých tvarů v tajemné krabici
- zatloukání tvarů do korkových destiček
- hry s papírem – vytrhávání, lepení, stříhání, mačkání

- práce s modelínou a těstem / válení, koulení, promačkování, tvarování, vykrajování/
- cvičení jemných pohybů prstů – roztahování a stahování, spojování jednotlivých prstů: Na světla, Hrajeme na klavír, Brýle, Pochodují vojáci, Kukátko
- vypichovánky, obtahovánky
- práce s nůžkami
- vytrhávání, skládání, třídění – různý materiál

Rozvoj grafomotoriky

- **sledovat a opravovat úchop tužky**
- **koordinace ruky a oka / sledovat danou stopu tužkou /**
- spojení grafomotorických a logopedických cvičení /malujeme s říkadly/
- procvičování kloubů – ramenní, loketní, zápěstí
- procvičování prstíků společně s říkankami /Moje ruka, Prstíci kamarádi/
- malování na velké formáty / prstem, houbou a štětcem na tabuli, na velké archy balícího papíru, pískovničky, /
- grafické cviky podle graf. listů na každý měsíc /spojování teček, vedení čáry bludištěm,/
- omalovánky – vybarvování ohraničeného
- malované básničky
- Kruh - klubička, nejdřív velké, postupně zmenšovat, „rozmotávat“, pak teprve „namotávat“ (sluníčko, hodiny, kolo u auta...)
- Elipsa - svislá, mírně nakloněná i ležatá (auto jezdí dokola, letadlo, provázek...)
- Kruh a elipsa rozvinutá po řádku, shora dolů a zdola nahoru - spirály (kouř, rozmotaná stužka, oblaka, koruna stromu...)
- Osmička - ležatá, svislá a šikmá (letadlo, krasobruslař)
- Osmička rozvinutá do řádku (krajka, mašlička na dárek), svisle (padá lístek ze stromu)
- Oblouk horní opakovaně zleva doprava a zpět (děti si házejí s míčem), oblouk dolní (houpačka, kyvadlo hodin apod.)
- Oblouky rozvinuté po řádce (vrabec nebo míč skáče, špičaté vlny na vodě), případně lze i shora dolů a zdola nahoru
- Vlnovka (mašlička, měkké vlny na vodě)
- Čáry - vodorovné (silnice, naskládané dřevo), svislé shora dolů (padá kamínek, stavíme klec pro lva), zdola nahoru (roste tulipán, pampeliška), šikmé shora dolů (prší), šikmé a prohnuté zdola nahoru (fouká vítr a zvedá listí)
-
- **Koordinace oko - ruka**
- Hra „zrcadlo“ - dospělý nebo jiné dítě dělá různé pohyby a dítě je zkouší co nepřesně napodobovat
- Navlékání korálků, knoflíků
- Vkládání geometrických tvarů do krabice s otvory
- Vymalování obrázků podle legendy (př: *- modrá, <- červená...)
- Práce s tiskátky (nutná jemná motorika i síla)
- Přelévání vody, nebo přesypávání písku (mouky) do různých nádob
- Vytleskávání rytmu
- Pohybová cvičení - trakaře (ve dvojicích), válení sudů
- Chůze po čáře na zemi, po šňůře
- Nošení např. pingpongového míčku na lžičce

- Prolézání tzv. opičí dráhy (častá změna polohy těla - plížení, překročení, lezení po čtyřech, „kutálení sudů“, házení míče...)
- Házení míčky, papírovými koulemi, kamínky do koše, do vystříženého otvoru v papíru, na cíl (co nejbližší velkému míči)
- Tančení - pohyb v rytmu - když se hudba zastaví, dítě zůstane stát jako socha
- Chůze - „jak chodí různá zvířátka“ (může to být velmi zábavné když se do hry zapojí více dětí, zároveň je to velmi užitečné z hlediska koordinace pohybů a rovnováhy)
- Hudba - rytmus, zvukové hračky, chrastítka, tanec...
- Houpání dítěte v houpací síti (dece)
- Skákání na trampolíně nebo na něčem, co pruží (matrace)
- Chůze po zídkách a obrubnicích (zevní opora - ruka rodiče)
- „Kuzelky“ (stačí několik prázdných rolí od papírových kuchyňských utěrek a míček)
- Házení papírového míčku z novin do krabice

Rozvíjení hrubé motoriky

- denně dostatek pohybového vyžití, chůze v nerovném terénu, zdolávání přírodních překážek při pobytu v přírodě, využití cvič.prvků na školní zahradě
- poskoky snožmo vpřed, na jedné noze i na obou,
- cval stranou i vpřed, poskočný krok ve spojení s hudbou
- zdolávání překážek lezením, plazením, přelézáním na tělocvičné sestavě ve třídě
- chůze na cvičných lyžích – koordinace pohybu
- vylézání na žebřiny se střídavým uchopováním
- cvičení na balanční polokouli
- hry s míčem – chytání, házení, koulení míče, hod do dálky, na cíl
- křížové pohyby s rytmickým doprovodem říkadel /Jedna, dvě, Bumtarata, apod.
- jízda na tříkolce, koloběžce na dopravním hřišti

Rozumové schopnosti

- rozvíjíme soustavně na základě individuální diagnostiky a následně zjištěných nedostatků v této oblasti / dle publikace Předcházíme poruchám učení/
- **rozvoj paměti, soustředěnosti, pozornosti**
- motivovat k činnostem, přijmout povinnost zaměřit se na činnost a dokončit ji
- umět řešit problém samostatně, rozhodovat se v dané situaci / příprava na školu /
- diagnostické plnění úkolů – Klokanův kufr
- prodlužovat dobu soustředění, pozornosti
- didaktické hry: dvojice obrázků, trojice obrázků s jednoduchým dějem
- puzzle, vkládky
- společenské hry: pexeso, domino, loto, puzzle
- pracovní listy
- montessori pomůcky

Socializace

- pověřovat jednoduchými úkoly, postupně i složitějšími úkoly
- zapojovat do kolektivních her /udávat vedoucí roli/

Spolupráce s rodinou

- pravidelné předávání informací oboustranně, sjednocení působení
- společné konzultace s učitelkou a logopedkou 1x měsíčně
- konzultace nad individuální diagnostikou podle knihy B. Sindelarové

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lenka Bulantová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinované

Název práce: Psychomotorický vývoj dítěte s duálním postižením ve speciální třídě mateřské školy

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 25

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 4

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Jana Janková